

SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Nr. 39 - mai 2010 - Årgang 21

INNHold

LEDER	3
EN SKREMMENDE OPPLEVELSE - FISKEDØDEN I MARS 1970	4
OKSYGENVERDIER PÅ ETTERVINTEREN 2010	6
VANNKVALITETEN 2009	8
NATURMANGFOLDLOVEN	10
MITT ØSTENSJØVANN - INTERVJU MED CARL NESJAR	12
FRA MØLLEDAM TIL PRYDDAM	16
FUGLERAPPORTEN 2009	20
SPRENGKULDE TOK KANSKJE ENDA EN RUGDE!	25
CHRISTINEDAL ENDELIG FREDET	25
NY HEKKEPLASS FOR HETTEMÅKER?	26
SVARTE POSER OG MANGEL PÅ SØPPELDUNKER	27
BEKJEMPELSE AV FREMMEDE ARTER	28
VÅRFLOM ØDELEGGER FOR HEKKENDE FUGL	29
KUNSTGRESS - ET FREMMEDELEMENT I MILJØPARKEN	30
FRA FYRVERKERIUS TIL SOMMERBOLIG FOR EN DIKTER	31
AKERSELVA, DU GAMLE OG GRÅ	34
NYTT FRA OSLO ELVEFORUM	36
BYENS BEFOLKNING ØKER	38
OVERSIKT OVER DELOMRÅDER	40
OPPSALSKRENTEN	41
NY ENTREPRENØR I MILJØPARKEN	44
ETERJORDET PARSELLHAGER / SVART RØYK FRA SKORSTEIN	45
ENEBAKKVEIEN 230 / FOSSEKALL I GRANHEKKVEIEN	45
NY NETTPORTAL - HISTORISKE OSLO-BILDER PÅ ETT STED	46
KARNAPPMANNEN - OG ANDRE VIDERVERDIGHETER FRA VÅR NÆRE HISTORIE (DEL 15)	47
ER MILJØPARKEN STOR NOK?	51
NY REVIDERT UTGAVE AV GYLDENDALS STORE FUGLEGUIDE	53
HAGEAVFALL - UTDELING AV LØPESEDLER	53
MINNADAGEN	54
ALMEDALEN	54
BARN OG UNGES BRUK AV ØSTENSJØOMRÅDET	56

OPPDAGET FORURENSNING ELLER SKADDE DYR? VED FORURENSNING, OLJEUTSLIPP ELLER LIGNENDE, KONTAKT VANN OG AVLØPSETATENS TELEFONVAKT: 23 43 79 00 (HELE DØGNET!). SER DU SKADDE DYR SOM KUNNE TRENGE HJELP, RING DYREAMBULANSEN PÅ 02222 (KOMMUNAL INSTANS) ELLER FUGLEHJELPEN: 90 08 61 61.

ØSTENSJØVANNETS VENNER

POSTBOKS 77 OPPSAL, 0619 OSLO

REDAKSJON: LEIF-DAN BIRKEMOE,
AMUND KVEIM & AUDUN BREKKE SKRINDO

DESIGN OG LAYOUT: LOUDANDCLEAR.NO

GRAFISK PRODUKSJON: 07.NO

E-POST/NETTSIDER

POST@OSTENSJOVANNET.NO

WWW.OSTENSJOVANNET.NO

SOTHØNA: ISSN: 1504-0615

ORGANISASJONSNUMMER: 983 034 446

ANNONSESIDER: STYRET

LOGO: ANNE DURBAN

OPPLAG: 2400

FORENINGENS STYRE:

LEDER:

AMUND KVEIM (975 44 552)

E-POST: AMUND.KVEIM@OSTENSJOVANNET.NO

NESTLEDER:

FINN ARNT GULBRANDSEN (481 58 776)

STYREMEDLEM/SEKRETÆR:

TØRE NESBAKKEN (970 11 340)

STYREMEDLEM/KASSERER:

LEIF-DAN BIRKEMOE (901 25 523)

STYREMEDLEM/WEBMASTER:

AUDUN BREKKE SKRINDO (470 24 884)

STYREMEDLEM/ANSVAR FOR MEDLEMSBASEN:

ERIK RUDI WÆRNER (958 65 272)

STYREMEDLEM:

JO FRISCH (924 14 412)

VAREMEDLEMMER:

BJØRN-A. CHRISTENSSON, PAUL FEKJÆR,

LIV SOMMER HOLMEN OG JOHAN MOLLATT

REVISOR: BDO AS

VALGKOMITE:

TØRE NESBAKKEN, GUNNHILD RIISE

OG LAILA AMUNDSEN.

MEDLEMSKONTINGENT

HØVEDMEDLEM KR. 100 (FRA 2011: KR. 120)

HUSSTANDSMEDLEM KR. 10 (FRA 2011: KR. 15)

FORENINGER O. L. KR. 400

FIRMA/BEDRIFT O. L. KR. 800

BANKKONTI:

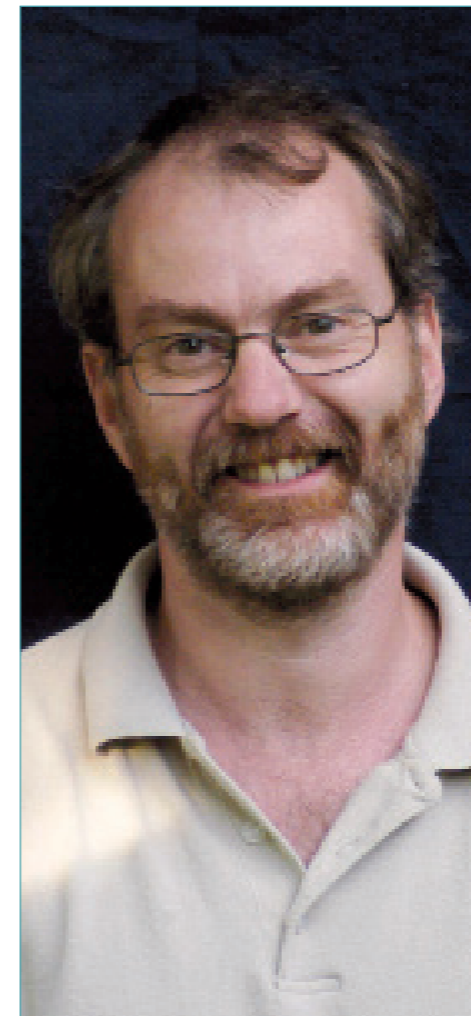
KONTINGENTKONTO: 5082 07 54112

BEDRIFTSKONTO: 7874 05 56761

REDAKSJONEN AVSLUTTET 05.05.2010

FORSIDEFOTO: TREBRUA SØR FOR PARKERINGS-
Plassen i retning Bogerudmyra i april 2010.
FOTO: LEIF-DAN BIRKEMOE

VI TAKKER VÅRE MEDLEMMER OG ANDRE
STØTTESPILLERE FOR BIDRAGENE TIL
FORENINGENS AKTIVITETER,
DERIBLANT Å GI UT SOTHØNA!

LEDER:

ALLE KAN BIDRA

Alle vi som er glad i Østensjøvannet gleder oss hvert år til snøen forsvinner, trekkfuglene kommer tilbake og landskapet våkner til liv. Men våren bærer også bud om hva som har skjedd i løpet av vinteren. Dessverre er søppel og hundeposer blant de sikre vartegnene som dukker opp i takt med snøsmeltingen. Vi kan ikke forstå at det skal være så vanskelig å ta dette med seg hjem eller til nærmeste søppelkasse. Men, vi kan heller ikke forstå at Friluftsetaten velger å fjerne søppelstativer fra et område som er så mye brukt som vårt.

Kunstgress

På samme måte har svarte brøytekanter rundt kunstgressbanen på Rustadfeltet vært et tilbakevendende fenomen de siste årene. Dette skyldes gummigranulat fra kunstdekket som spres ved snøbrøyting. Disse kunststoffene forsvinner ikke selv om man etter hvert ikke ser dem så lett i gresset, så dette er en systematisk forsøpling av området som det må bli slutt på. Dersom ikke idrettsanleggene kan driftes på en miljømessig akseptabel måte må man stille spørsmålsteget ved om det er forsvarlig å ha dem der. Dette er blant mange momenter som veier tungt når man skal ta stilling til ytterligere anlegg i vårt område.

Vannstanden

De siste årens flom i hekketiden har vært ødeleggende for fugl som har sine reir i vannkanten. Problemet har vært tatt opp med kommunen i flere år, men først nå legges det frem en gjennomgang av hvorledes problemet best skal kunne løses. Det er nemlig ikke bare et spørsmål om å holde vannstanden lav og stabil, det er også ønskelig å ha flom som bidrar til å hindre gjengroing av våtmarkene. Poenget er at flommen må holdes unna selve hekkeperioden. Det er vårt håp at midlertidige løsninger skal være redningen for årets hekking og at en permanent løsning blir klar til neste sesong.

Takk til Hafslund

Gangbroen fra parkeringsplassen i retning Bogerudmyra som ble ferdigstilt i januar ble bekostet av Hafslund som et avbøtende tiltak etter at fjernvarmerøret ble lagt ned. Dette tiltaket er vi svært takknemlige for, idet en gangbro inngikk i forvaltningsplanen for området. Slik sett har gangbroen kommet på plass langt tidligere enn om vi skulle vente på de kommunale bevilgningene.

Aktive medspillere

Våren og forsommeren er en viktig tid for oss som ønsker å bidra til at Østensjøområdet kan bevare sitt biologiske mangfold og være til glede for kommende generasjoner. Vi trenger imidlertid hjelp til vårt arbeid. Alle kan bidra, for eksempel ved å verve nye medlemmer, delta på dugnader og å melde fra til oss om hva som skjer i området. Ser man løse hunder, noen som kaster søppel, dumper hageavfall eller hugger trær så må det være lov å si fra. Stat og kommune har ansvar for området, men det hjelper ikke dersom ikke vi som brukere av området er aktive medspillere.

Østensjø, mai 2010
Amund Kveim

TREBRUA FERDIGSTILT

Messingplate er slått opp på en pæle i hver ende av trebrua sør for parkeringsplassen og forteller om hvem som har stått bak prosjektet. Trebrua, også kalt gangvei, gangbro og på fagspråket "pælet bordgang", ble bygget vinteren 2009/2010. Den er løftet opp fra bakkenivå slik at publikum kommer tørrskodd forbi. Under trebrua er det en dam, ofte med mange fugler omkring. Vi er glad for dette miljømessige tiltaket som Hafslund har gjennomført etter at fjernvarmerøret ble lagt ned på samme sted. Se bladets forside.

Den åpne råken der fiskene ble øst opp og lagt utover isen

EN SKREMMENDE OPPLEVELSE

FISKEDØDEN I MARS 1970

Tekst: Leif-Dan Birkemoe. Foto: Brynjulv Slettebø

I Aftenposten Aften for 16. april 1970 sto følgende oppslag:

“ Østensjø-fisken antagelig utdødd

Østensjø-fisken antagelig utdødd, fuglelivet trues. Katastrofal surstoffmangel i vannet – Kloakktilsigen fortsetter. Det er ting som kan tyde på at alt fiskeliv i Østensjøvannet allerede er utdødd og at også andre mindre organismer er bukket under for oksygenmangelen i vannet i løpet av vinteren. Universitetslektor Jan Økland ved Limnologisk Institutt opplyser til Aftenposten at vannprøver som er tatt i de forskjelligste dybdenivåer, ned til største dyp på 2,75 meter, viser en metningsprosent av oksygen på fra 0-1,9 prosent. Hvis dette er representativt for hele Østensjøvannet er det ikke tale om at det kan være fisk igjen i området, mener Økland.

Det så unektelig dramatisk ut for fisken, noe også bildene til Brynjulv Slettebø i Svaneveien fra mars 1970 viser til fulle. Mesteparten av fisken som ble plukket opp var gjedde. Men heldigvis var det fisk som overlevde.

Bobleforsøk

Samme vinter, men etter at Vann- og avløpsetaten hadde ryddet opp etter fiskedøden, ble det satt i gang et forsøk med å skape sirkulasjon i vannet. Isen ble skåret opp for nedblåsing av luft. Det ble lagt ned perforerte rør tilkoblet en kompressor som på den måten fikk sirkulasjon i vannet, på samme måte som i boblehavner for småbåter. En av de fra VAV som deltok i for-

søket, Svein Tollefsen, kan fortelle at tiltaket ikke svarte helt til forventningene. Derfor ble nok overføring av vann fra Nøkle-vann løsningen for å øke oksygeninnholdet – et tiltak som fortsatt er i gang.

Sammenlignet med andre vann

Brynjulv Slettebø fulgte godt med i det som skjedde ved Østensjøvannet vinteren 1970. Ikke minst fordi han hadde sitt eget tjern ved en hytteeiendom i indre deler av Aust-Agder som også var utsatt for fiskedød, mest sannsynlig på grunn av oksygenmangel. Han startet et prøveprosjekt gjennom flere år med å pumpe luft ned i vannet ved hjelp av en kompressor i håp om at fisken skulle klare å overvintre. I tjernet var det ørret, et fiskeslag som for lengst er utdødd i Østensjøvannet, men forsøket ble bare delvis innfridd. I tillegg til oksygenmangel var det også andre forhold som spilte inn, ikke minst surhetsgraden. Også for Østensjøvannets del ble bobleforsøket oppgitt selv om det her for det meste var fiskearter som kunne klare seg med mindre oksygen.

Fiskedød også tidligere

Fiskebestanden i Østensjøvannet har ved flere anledninger vært diskutert og beskrevet. I Sothøna nr. 25 i 2003 ble ”Den store fiskeutvandringen i 1909” slått stort opp. Også i 1903 har vi beretning om fiskedød og storfiske. Vi har også beretninger fra senere år som forteller om godt fiske, særlig ved utløpet i nord. Årsaken er lavt oksygeninnhold på ettervinteren når isen er på det tykkeste. I ekstreme tilfeller kan innsjøen nær bunnfryse på de grunneste områder. Fisken søker da mot utløpet der det er bevegelse i vannet og mer oksygen. Lavt oksygeninnhold er derfor ikke et fenomen av ny dato med konsekvenser for fiskebestandene i vannet.

OKSYGENMANGEL HOS FISK

Fiskedød som følge av oksygenmangel opptrer vanligvis i grunne innsjøer. Når store mengder organisk stoff samler seg på bunnen av sjøen om vinteren, vil det litt etter litt gå i forråtnelse. Da brukes oksygenet nær bunnen opp. Utover vinteren øker den oksygenfrie sonen oppover, og fisken søker tilflukt i de øvre vannmasser som fremdeles har oksygen. Hvis den oksygenfrie sonen til slutt når helt opp under isen, dør fisken av oksygenmangel.

Kilde: Vann og vassdrag 1. Ressurser og problemer. Jan Økland og Karen Anna Økland. Vett & Viten, 1995.

En fin samling gjedder på isen

Mye er gjort

Tilførsel av oksygenrikt vann gjennom tilførselsbekkene er helt avgjørende for oksygeninnholdet i Østensjøvannet. Et av tiltakene er som nevnt overføring av vann fra Nøkle vann, et tiltak som etter vannressursloven fra 2001 krever NVE-konsesjon. Denne konsesjon utløper i 2013 og innen den tiden bør vann fra innsjøens nedbørsfelt være tilstrekkelig for å sikre oksygeninnholdet. Mye er gjort på 40 år. VAV har jobbet systematisk med å lokalisere lekkasjer på ledningssnett og fortløpende utbedret feilene. Kloakkutslipp er i stor grad stoppet med noen få unntak og når uhell inntreffer ukontrollert. For dagens vannkvalitet og om oksygenverdier, se egne artikler annet sted i bladet.

Isfiskernes rapporter

Det er bare isfiske som er tillatt i Østensjøvannet. Isfiskerne melder om varierende fangster noe som selvsagt også kan skyldes andre forhold enn mangel på oksygen. I 2008/2009-sesongen var det etter forholdene gode fangster (se Sothøna nr. 37, 2009 – Gjeddeprosjektet for gjenfangst i Østensjøvannet), mens isfiskerne i 2009/2010-sesongen klaget over dårlig fangst. La det være sagt at de fleste som fisker slipper den ut igjen etter at fisken er målt og veid.

På østsiden av Østensjøvannet, der Østensjøveien er nærmest vannet, ble isen skåret opp for nedblåsing av luft. Her ble det lagt ned perforerte rør tilkoblet en kompressor. På denne måten fikk de sirkulasjon i vannet, på samme måte som i boblehavner for småbåter. Legg merke til gjerdet som omga det åpne feltet.

Store mengder fisk, for det meste gjedde, ble øst opp fra den åpne råken midt ute på vannet, rett ut for Bolerbekkens utløp.

OKSYGENVERDIER PÅ ETTERVINTEREN 2010

Vann- og avløpsetaten (VAV) gjennomførte i perioden januar – mars 2010 en serie på seks målinger av oksygeninnholdet i ”vannsøylen” – dvs. for hver 25. cm fra overflaten til bunnen. Vi var med Anna-Lena Beschorner og Finn Paulsen fra VAV ut på isen 18. mars som var seriens siste måling denne vinteren. Det er særlig på ettervinteren at det kan bli lave oksygenverdier, spesielt mot bunnen, med fiskedød som resultat. (Se artikkelen om fiskedøden i 1970).

Leif-Dan Birkemo

Med et motordrevet isbor gikk det raskt å komme gjennom den 60 cm tykke isen. Oksygenmeteret for måling av løst oksygen og vanntemperatur (Dissolved oxygen and water temperature, model YSI 95) ble hentet fram og føleren i enden av ledningen sluppet ned i hullet i isen. I tabellen til høyre ser du hva som ble målt og lest av ved de ulike dyp:

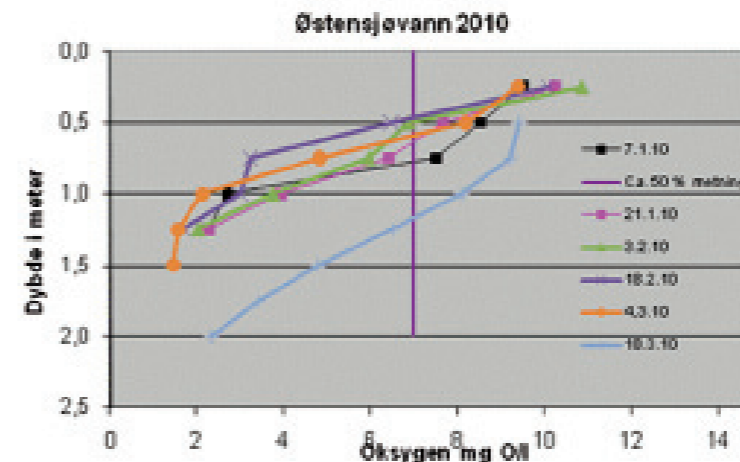
OKSYGENFORDELING 18. MARS 2010 MÅLT MED OKSYGENMETER			
DYP	MG OKSYGEN/L	METNINGS-%	TEMPERATUR
0,5	9,42	65,8	0,7
0,75	9,23	65,3	1,1
1,0	8,09	57,9	1,9
1,25	6,51	46,7	2,3
1,5	4,78	34,6	2,9
1,75	3,42	20,3	3,5
2,0	2,32	18,0	4,0

Som ved tidligere målinger, både sommer og vinter, viser tallene at oksygenkonsentrasjonen rett over sedimentet er lavere enn i vannmassene for øvrig.

Har vann fra Nøkle vann betydning for oksygenverdiene?

Anna-Lena kan oppmuntrende fortelle at oksygeninnholdet på bunnen er høyere enn ved forrige måling 4. mars da metningsprosenten var på 11,4 mot nå 18, en forbedring på rundt 50 prosent. Hva kan det skyldes? Kan det ha sammenheng med oksygenrikt vann fra Nøkle vann som ble tilført fra 15. februar - det tok bare litt tid før dette vannet nådde bunnen? Vanligvis tilføres det vann fra Nøkle vann hele vinteren (ca. 40 l/s), men fra 13. november 2009 fram til 15. februar 2010 var det stengt fordi vannstanden i Nøkle vann var på et lavere nivå enn avtalt for overføring. (Laveste vannstand for overføring er 163,75 moh.). Men når så kranen ble åpnet 15. februar kan det være en indikasjon på at dette vannet nådde bunnvannet fire uker senere? Terje Wold i VAV har regnet litt på dette og kommet frem til den konklusjon at det ble overført for lite vann i perioden til at overføringsvannet kan ha virkning for hele Østensjøvannet. Regnestykket forteller at det ble overført 0,05 mill m³ mot 6 mill. m³ totalt i Østensjøvannet, et volum som ikke er tilstrekkelig til å påvirke bunnvannet

Oksygenmeteret viser her en oksygenmetning på 66,8 prosent og en vanntemperatur på 0,8°C som forteller at målingen er foretatt like under overflaten.

Diagrammet viser de seks oksygenmålingene som ble foretatt fra 7.1. – 18.3. 2010 ved ulike dyp og mg oksygen/l vann. Det fremgår tydelig at målingen 18. mars ga betydelig bedre resultat enn ved de øvrige målingene. Kilde: VAV, Terje Wold.

VAV måler oksygenmetningen ute på isen 18. mars 2010. Anna-Lena Beschorner holder oksygenmeteret, mens Finn Paulsen senker føleren ned i vannsøylen.

i nevneverdig grad. Det VAV har større tro på er smeltevann via bekkene. Det var mildt dagene før 18. mars, men kuldegrader om natten. Slik sett var det trolig bekkvann med veisalt som var den største forklaring på bedre oksygenmetning (saltet øker vannets tetthet) etter VAVs tolkning av verdiene. En alternativ hypotese kan imidlertid være at vann som kjent er tyngst ved +4° C, slik det også ble målt på bunnen i vårt tilfelle 18. mars, og at smeltevann fra bekkene til Østensjøvannet - ved oppvarming eller avkjøling - etter hvert vil få denne temperaturen (+4°C) og synke til bunns mer eller mindre uavhengig av saltinnholdet. Dette kan kanskje være en alternativ forklaring, eller kan det være en kombinasjon av de to hypotesene?

Smeltevannet avgjørende

I Sothona nr. 25 (2003) var det en artikkel av Terje Wold som presenterte oksygenmålinger vinteren 2002-2003. En måling tatt i månedsskifte januar/februar 2003, etter en periode med mildvær og snøsmelting, viste en tydelig økning i oksygenmengden i innsjøen. Årsaken ble begrunnet med store tilførsler av oksygenrikt smeltevann. Trolig på grunn av avrenning fra veiene med salt vann ble det tilført ganske mye tungt oksygenrikt vann også til bunnvannet. Vinteren 2009-2010 var preget av en lang periode med kulde, snø og is med derav stort netto forbruk av oksygen. Den eneste tilførsel av oksygen i denne perioden har vært via vannet i bekkene slik at bekkene har vært helt avgjørende for tilførsel av oksygen i en slik stabil kuldeperiode – i alle fall inntil 15. februar. Etter dette resonnement er det om vinteren, med islagt vann, kun to muligheter for tilførsel av oksygenrikt vann. Enten må det være mildværsperioder med smeltevann fra bekkene, eller så må det tilføres vann fra Nøkle vann. Målet er at tilførselsbekkene selv har tilstrekkelig oksygenrikt vann, men da kreves det ytterligere tiltak i ledningsnettet.

Hvor er det dypest?

Et forhold som også spiller inn ved måling av oksygen nær bunn sedimentet er at det ikke alltid er like lett å finne det dypeste stedet for å ta målingen. Ved målingen 4. mars var dypeste måling på 1,5 m, mens det 18. mars var ved 2 m. Bedre koordinater for hvor man rakst finner det dypeste stedet er nødvendig for å få verdier som er helt sammenlignbare. Til tross for disse unøyaktigheter kan vi fastslå at det på ettervinteren 2010 ikke var oksygenforhold med fare for omfattende fiskedød.

VANNKVALITETEN 2009

- Bedring kan spores -

Vann- og avløpsetaten (VAV) har ansvar for å overvåke vassdragene og innsjøene i Oslos byggesone. Østensjøvannet med tilløpsbekker følges derfor jevnlig opp med prøvetaking hver annen uke. I mars forelå rapporten *Byvassdrag og fjord – Vannkvalitet og biologi 2009 fra VAV (Fagrapport 9/2010)* som gir en oversikt over de enkelte vassdragene og åtte bynære innsjøer i Oslo. For Østensjøvannets del skal vi se litt nærmere på vannkvalitet i vannet og i tilløpsbakkene for 2009 og utviklingen over tid.

Leif-Dan Birkemoe

Fosfor – et næringsstoff til besvær

Rapporten gir innledningsvis en omtale av fosfor som et viktig parameter for å vurdere vannkvaliteten. Fosfor er et næringsstoff for planter, som er vekstbegrensende i naturen. Kloakkutslipp til vassdrag og innsjøer medfører mye løst forfosfor, noe som kan forårsake algeoppblomstring i innsjøer og påvirke produksjon og artssammensetning av planter og dyr i vassdrag. Overflateavrenning og erosjon fører også til høye fosforkonsentrasjoner i vassdrag. Men i motsetning til kloakkfosfor er fosfor fra overflateavrenning og erosjon i stor grad bundet til partikler. Det samme gjelder for naturlig fosfor. Partikkelbundet fosfor er mindre tilgjengelig for alger og vil dermed ikke føre til algeoppblomstring. Denne beskrivelsen er meget relevant for Østensjøvannet med tilløpsbækker.

Hva slags prøver ble tatt?

I 2009 ble det tatt prøver for fysiske, kjemiske og biologiske analyser (planteplankton) fra øvre vannlag samt målt temperatur. Nå er ikke slike prøver av ny dato slik at man kan se utviklingen over de siste 25-30 år for fosfor, nitrogen, siktedyp, bakterieinnhold, klorofyll a og planteplanktonmengde. Se figurene med kommentarer fra et utvalg av analysene.

Tilløpsbækker til Østensjøvannet

Det tas prøver hver 14. dag av 7 tilløpsbækker. Samtidig tas det prøver ved terskelen av utløpet fra rensepark (4), ved terskel på utløpet av Bogerudmyra (10) og i utløpet av innsjøen (9). Prøvene tas som stikkprøver, unntatt i Smedbergbekken (S) hvor verdiene beregnes ut fra punktene 1-3. Vannføringen beregnes ut fra avlesning av høyden i måleprofilen. Ved store vannmengder vil den beregnede vannføringen være noe for lav. Prøvepunktene for de enkelte bækker er vist i figur 8.

Vesentlig mindre næringsrik

Vannkvaliteten i Østensjøvannet er "meget dårlig" med store mengder næringsstoffer og alger. Årsaken er tilførsler av kloakk og interne tilførsler av fosfor fra sedimentet. Innsjøen har i de siste 10-årene blitt vesentlig mindre næringsrik på grunn av stadig mindre tilførsel av spillvann og trolig mindre interne tilførsler. Etter at vasspesten dominerte i 2002 har algene igjen dominert som før vasspesten, men konsentrasjonen av fosfor er vesentlig mindre enn før. Fosforkonsentrasjonen er lav om vinteren.

Siktedypet er lavt under algeoppblomstringen og var betydelig bedre da vasspesten dominerte i 2002. Planteplanktonkonsentrasjonen ligger høyt over grenseverdien for "god" vannkvalitet og det er store andeler blågrønne alger. Bakterieinnholdet har de siste årene avtatt, noe som tyder på mindre kloakktilførsler.

Fra "meget dårlig" til "dårlig" vannkvalitet

Målet for vannkvaliteten i Østensjøvannet er satt til "dårlig", dvs. 0,02 – 0,05 mg fosfor pr. liter vann (mg/l), altså bedre enn "meget dårlig", slik det er pr. 2009. Tilførsler av næringsstoffer til innsjøen må begrenses sterkt for å oppnå dette, både ved å gjøre yterligere tiltak på ledningsnett og i bakkene. Langrubbekken rensepark, offisielt åpnet i 2005, er et slikt tiltak. Se figur 1.

Smedbergbekken - verstingen

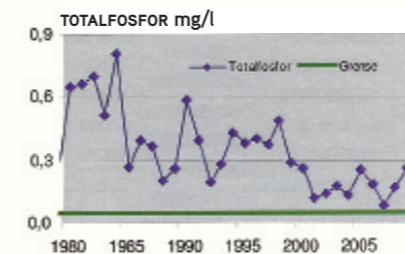
Tilførslene til Østensjøvannet varierer sterkt fra bekk til bekk, både på grunn av størrelsen (vannføring) og konsentrasjonene i bakkene. Den bekken som tilfører mest forurensning til Østensjøvannet er Smedbergbekken. Det meste av dette er tilførsler av spillvann. Mye ammonium er en god indikasjon på fersk kloakk i bekken. De bakkene som har en relativt høy vannføring i forhold til ammonium er lite forurenset av spillvann. Se figur 6.

Utvikling over tid 1990-2009

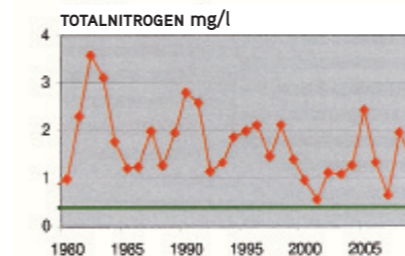
Den totale gjennomsnittskonsentrasjon for total fosfor og total nitrogen i tilførselsbakkene til Østensjøvannet over de siste 20 år har sunket på grunn av tiltak på ledningsnett, men det er store variasjoner fra år til år. Resultatene fra 2009 er lave i forhold til det som er målt årene før. Se figur 7.

Fosfor og nitrogen i utløpet

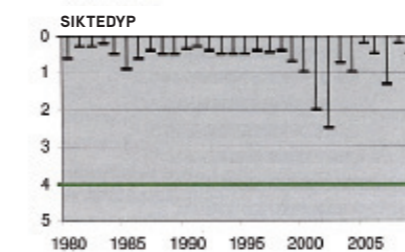
Med noen få unntak sank konsentrasjonene av total fosfor og total nitrogen jevnt fra 1997 til 2009. Årsaken er mindre tilførsler av fosfor, både fra bakkene og sedimentet. Konsentrasjonene av fosfor i utløpet av Østensjøvannet har i de siste årene hatt tydelige årstidsvariasjoner. Årsaken er høy algevekst om sommeren og tilførsler av fosfor fra sedimentet. Verdiene om vinteren representerer i større grad tilførslene av fosfor fra spillvannet via bakkene. Av de 26 prøvetakingene ved utløpet i 2009 var det bare syv ganger hvor fosforverdiene var høyere enn målet for vannkvalitet, 0,05 mg fosfor/l, målt som totalfosfor.

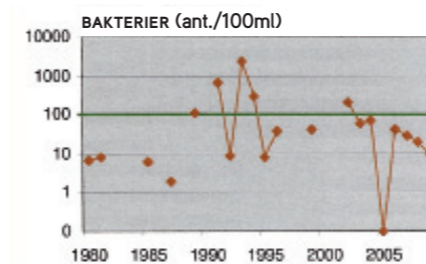
Figur 1. Fosforkonsentrasjoner i augustprøver fra Østensjøvannet. Den siste fra 2009. Den grønne linjen angir grensen mellom "meget dårlig" og "mindre god" vannkvalitet etter Klima- og forurensningsdirektoratets (Klifis) vannkvalitetssystem. Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

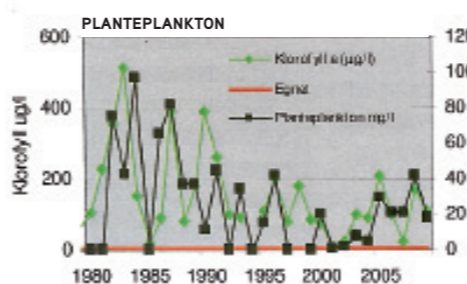
Figur 2. Nitrogenkonsentrasjoner i augustprøver, den siste i 2009. Den grønne linjen angir grensen for "mindre god" for nitrogen etter Klifis vannkvalitetssystem. Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

Figur 3. Siktedyp i august. Grønn linje angir grense mellom "meget dårlig" og "mindre god" vannkvalitet etter Klifis vannkvalitetssystem. Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

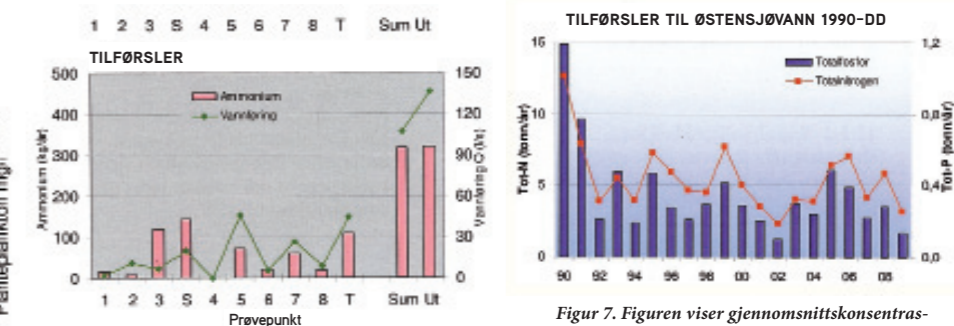
Figur 4. Bakterieinnholdet har de siste årene avtatt, noe som tyder på mindre kloakktilførsler. Augustprøvene viser at situasjonen i Østensjøvannet er "god". Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

Figur 5. Klorofyllkonsentrasjoner i augustprøver. Etter at vasspesten dominerte i 2002 har algene igjen dominert som før vasspesten, men situasjonen er vesentlig bedre enn for 20 år siden. Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

Figur 8. De avmerkede punkter viser hvor det tas vannprøver hver 14. dag. Kilde: Restaurering av Østensjøvannet, prosjekt "Renere Østensjøvann". Sluttrapport med forslag til tiltak, VAV 2001.

Figur 6. Bekken som tilfører mest forurensning til Østensjøvannet er "Agronomveien" (3) som renner til "Smedbergbekken" (S). Dermed er også tilførslene fra "Smedbergbekken" (S) høy. Det meste av dette er tilførsler av spillvann. Mye ammonium er en god indikasjon på fersk kloakk i bekken. Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

Figur 7. Figuren viser gjennomsnittskonsentrasjonene (årsmidler) for total fosfor og total nitrogen i tilførselsbakkene for årene 1990 til 2009. Tilførslene varierer mye fra år til år, men har over tid sunket på grunn av tiltak på ledningsnett. Resultatene for 2009 er lave i forhold til det som ble målt årene før og mye lavere enn på begynnelsen av 1980-tallet som er forut for det figuren viser. Kilde: Fagrapport 9/2010 fra VAV.

En av de første oppgavene Østensjøvannets Venner tok tak i var skjøtsel av slåtteennga på Sjøli. De siste årene har Friluftsetaten overtatt og gjennomfører slått etter naturfaglige prinsipper. Dette bildet er tatt like etter slåtten 16. august 2009. Foto: Leif-Dan Birkemo

NATURMANGFOLDLOVEN

- DEN NYE LOVEN SOM SKAL REDDE NORGES ÆRE? -

Eirik Rudi Wærner

Norge fikk i fjor en ny lov som det er få som har fått med seg. Loven har erstattet den gamle Naturvernloven (som Østensjøvannet er fredet i medhold av), og det betyr at Østensjøvannet naturreservat i dag er fredet i medhold av Naturmangfoldloven. Denne loven innebærer en helt ny æra for miljøvern i Norge, som vi kort skal gå gjennom her.

Den gamle Naturvernloven er fortsatt "til stede", som et kapittel i Naturmangfoldloven, uten at det er gjort store endringer i disse bestemmelsene. Men Naturmangfoldloven omfatter mye mer, fordi den gamle loven ikke hadde noen gode redskaper for å sikre arter og områder som ikke ble fredet. I Naturmangfoldloven er det flere nye, viktige prinsipper:

- *Prioriterte arter*
- *Utvalgte naturtyper*
- *Regulering av fremmede organismer*

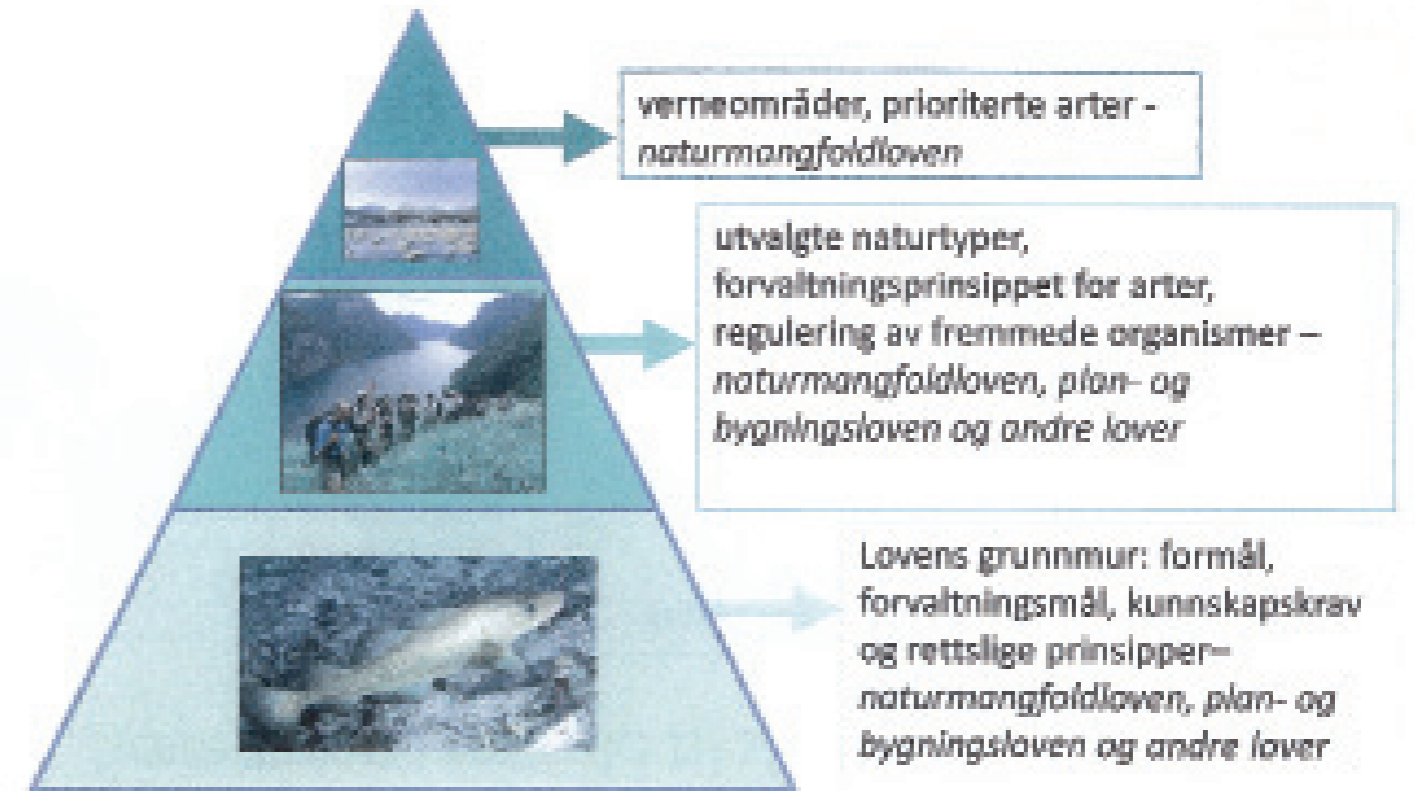
- *Og ikke minst: Den nye loven skal samvirke med plan- og bygningsloven og andre sektorlover*
- *Fredning av områder, som i den gamle naturvernloven*

Fredning av områder brukes kun i spesielle tilfeller, for å ta vare på "indrefiletten" av norsk natur. I dag er ca 16% av Norge fredet etter disse bestemmelsene, og det kommer aldri til å bli noen stor andel. Mesteparten av naturvernet i Norge må derfor skje etter de andre mulighetene i loven.

Prioriterte arter er plante- og dyrearter som er i ferd med å dø ut. Loven sier at enhver form for uttak, skade eller ødeleggelse av slike arter er forbudt. Dette gjelder f.eks. hiområder for fjellreven eller dammer for salamander. Følgende arter er foreslått som prioriterte finnes eller kan finnes ved Østensjøvannet: Stor salamander, sinoberbille, dvergås og eremitt.

Utvalgte naturtyper er en måte som myndighetene ønsker å sikre bærekraftig bruk av områder med sjeldent plante- og dyre-

NATURMANGFOLDLOVENS HOVEDGREP

Naturmangfoldlovens hovedgrep. Kjelde: Miljøverndepartementet.

liv. Det er ikke forbud mot alle inngrep, men hensynet til naturtypene skal vektlegges, slik at de ikke forringes. Følgende naturtyper er foreslått som utvalgte naturtyper og finnes ved Østensjøvannet: Slåttemark og hule eiker.

Utsetting av fremmede organismer er forbudt, og dette gjelder også trær, vilt og fisk. Naturmangfoldloven skal også samvirke med plan- og bygningsloven og andre sektorlover som f.eks. energiloven. Dette betyr at dersom det finnes en prioritert art eller en utvalgt naturtype i et område som planlegges utbygget, kan naturmangfoldloven stanse tiltaket. Ett eksempel på dette er klippeblåvingen, en liten sommerfugl, som stanset et boligbyggeprosjekt i Tvedestrand. Utbyggeren måtte kartlegge bestanden av klippeblåvinge før det ville være mulig å vurdere utbyggingen. Østensjøvannets Venner har allerede benyttet seg av disse reglene i en byggesak i vårt område.

SLÅTTEMARK

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING HAR LAGT FRAM TO HANDLINGSPLANER NYLIG: EN FOR SLÅTTEMARK OG EN FOR HULE EIKETRÆR. BEGGE NATURTYPER INNEHOLDER SJELDNE ARTER, OG ER I STERK TILBAKEGANG. SLÅTTEMARKER ER SLÅTTEENGER SOM BLIR HØSTET MED LJÅ ELLER ENKEL TOHJULSTRAKTOR, OG SOM IKKE BLIR GJØDSLET. SLIKE ENGER ER DERFOR ARTSFATTIGE, MEN LIKEVEL HUSER DE MANGE SJELDNE PLANTEARTER SOM KUN TRIVES PÅ SLIKE STEDER. DERFOR VARSLER DIREKTORATET EN HANDLINGSPLAN FOR AT ALLE SLÅTTEMARKER SKAL KOMME UNDER AKTIV SKJØTSEL INNEN 2015. DETTE VIL FØRE TIL AT VI FÅR HJELP MED SLÅTT AV SLÅTTEENGENE VED ØSTENSJØVANNET. HULE EIKETRÆR ER SÆREGNE SAMFUNN, SOM OFTE HUSER SJELDNE ARTER AV INSEKTER, SOPP OG LAV. DN HAR LAGET EN HEL LITEN BOK OM DETTE OMRÅDET, SOM DU LASTE KASTE NED FRA WWW.DIRNAT.NO.

Carl Nesjar i sitt atelier på Trolltun. Foto: Leif-Dan Birkemoe

MITT ØSTENSJØVANN

CARL NESJAR, MULTIKUNSTNEREN MED INSPIRASJON FRA ØSTENSJØVANNET

Leif-Dan Birkemoe

”Mine favorittfarger er blått og hvitt”, forteller multikunstneren Carl Nesjar der han sitter i sitt atelier mellom store malerier i harmoniske blåtoner med hvit snø i bakkant rett utenfor vinduene. Vi er på Trolltun, helt inntil skogkanten mot Østmarka, for å snakke litt om hva naturen gir kunstneren av inspirasjon i sitt arbeid. Og da spesielt om vann, rennende og frosset. Kanskje helst det siste som har de fineste nyanser i blått.

Det er lett å snakke med Carl Nesjar om vann, og samtalen kommer raskt inn på både Østensjøvannet og Nøkle vann, to inspirasjonskilder han har utnyttet i sitt kunstneriske arbeid, ikke minst i hans verdenskjente vannfontener i en kombinasjon av vann og is.

Helårsfontener

Vann og is har Nesjar alltid vært opptatt av. Mange naturlige isskulpturer fant han i området ved Bøler, og for ikke å glemme,

fascinasjonen av Bølerfossen. De første fontenene fikk han ide til i 1960/61 i Barcelona – der det var vannet som var formgivende, ikke skulpturen. Italienske fontener har tilsatt vann. Slik beskrev han ekte og uekte vannfontener.

Carl Nesjars mål var å etablere en vannpark med fontener som ikke ble slått av om vinteren. Turen gikk derfor til NTH i Trondheim for å snakke med forskerne i kjøleteknisk avdeling. -De syntes nok jeg var litt skrulle. Men is er uttrykk for vårt klima!

Iskrystaller

Iskrystaller på Nøkle vann og Østensjøvannet var noe av det han søkte. “Gikk på knærne så folk lurte på om jeg hadde mistet noe”, kommenterte han. På vårparten skulle Nesjar en gang ta bilder av iskrystaller på Nøkle vann. For å være på den sikre siden slo han et tau rundt en trestamme og kastet tauet ut på det islagte vannet. Deretter gikk han ut på isen med godt tak i tauet. Plutselig brast isen, og Nesjar sto i vann til halsen. Heldigvis hadde han tauet og berget seg i land. Men ismotivet gikk han glipp av.

Foto og maleri

Carl Nesjar fortalte at han ikke blander kunststartene fotografi, skulptur og maleri. Han trekker ut essensen av naturen når

Bilde av isformasjon fra en av Carl Nesjars mange turer til Østensjøvannet. Han bruker slike foto som bakgrunnsmateriale til sine malerier. Foto: Carl Nesjar 2008.

CARL NESJAR (FØDT I LARVIK I 1920) ER MALER, GRAFIKER OG BILLEDHUGGER. HAN HET OPPRINNELIG CARL CARLSEN. NESJAR UTDANNET SEG VED PRATT INSTITUTE I NEW YORK I PERIODEN 1935-38, VED STATENS HÅNDVERKS- OG KUNSTINDUSTRISKOLE OG VED KUNSTAKADEMIET. HAN DEBUTERTE I LARVIK KUNSTFORENING I 1940 OG HAR SIDEN HATT ET UTALL UTSTILLINGER MED GRAFIKK, FOTOGRAFI, MALERI OG SKULPTUR I VIKTIGE GALLERIER OVER HELE VERDEN.

HANS MEST KJENTE OFFENTLIGE ARBEID ER BETONGRELIEFFET PÅ REGJERINGSBYGGET I OSLO, SOM HAN LAGET I SAMARBEID MED PABLO PICASSO I PERIODEN 1956-71. DE TO KUNSTNERNE SAMARBEIDET OM EN REKKE UTSMYKNINGER I NATURBETONG, BL.A. I BARCELONA, MARSEILLE, STOCKHOLM OG CHICAGO. CARL NESJARS HELÅRSFONTENER, SOM UTNYTTER VANNSPILLET I SOMMERHALVÅRET OG ISENS MER STABILE FORMVERDEN VINTERSTID FINNES VED MODERNA MUSEET I STOCKHOLM, I OL-BYEN LAKE PLACID I USA, PÅ UNIVERSITETET I BUFFALO OG FLERE ANDRE STEDER.

HANS ARBEIDER ER INNKJØPT AV OG HENGER I DAG BLANT ANNET I NASJONALGALLERIET, RIKSGALLERIET, HENIE ONSTAD KUNSTSENTER, OSLO KOMMUNES KUNSTSAMLINGER, LOUISIANA KUNSTMUSEUM VED KØBENHAVN, MODERNA MUSEET I STOCKHOLM OG I MUSEUM OF MODERN ART I NEW YORK. NESJAR FIKK STATENS GARANTIINNTÆKT FOR KUNSTNERE I 1978 OG BLE UTNEVNT TIL ÆRESBORGER AV LARVIK I 2001. HAN ER RIDDER AV DEN FRANSKE ORDENEN FOR KUNST OG LITTERATUR. CARL NESJAR VAR I EN PERIODE GIFT MED KUNSTNEREN INGER SITTER. HAN HAR BODD I NEW YORK, FRANKRIKE, SVERIGE, SPANIA OG NEDERLAND.

KILDE: WIKIPEDIA

Bølerfossen har fascinert og inspirert Carl Nesjar i sitt kunstnerarbeid. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Pablo Picasso og Carl Nesjar. Foto fra boka *Et samarbeid i betong* av Sylvia A. Antoniou, Oslo 2009.

kunsten formes. Bruker ikke foto direkte i maleriene, men bruker dem som bakgrunnsmateriale. Geologiske formasjoner har mye til felles med is. Derfor har svaberg ved kysten gitt han mye inspirasjon.

Samarbeid med Picasso

Da Carl Nesjar første gang hilste på Pablo Picasso (1881-1973) fortalte Nesjar at han var norsk. –Det er ikke verst å være norsk, var Picassos litt underlige kommentar. Nesjar var den andre nordmann Picasso kjente. Den første nordmann var Edvard Diricks som malte landskap, sønn av fyrdirektør Diricks. Picasso syntes han var et fint menneske. “Det å få kontakt med og etablere et samarbeid med Picasso var for meg omtrent som å få komme inn i det svenske kongehus!” Nesjar og Picasso samarbeidet i 17 år, et samarbeid som resulterte i en rekke skulpturer og bygningsutsmykninger rundt omkring i verden. Det satte Carl Nesjar på det internasjonale kunstkartet. I Oslo har Picasso og Nesjar satt spor etter seg på regjeringsbygget. Det var Nesjar som gjorde jobben med sandblåsing basert på Picassos skisser. Nesjar humrer litt når han legger til, “flere beskyldte meg for å ha stjålet kunstverkene fra Picasso!”

Fra Carlsen til Nesjar

Har ditt navn Nesjar noe med slaget ved Nesjar å gjøre? “Mitt opprinnelige navn var Carl Carlsen, men jeg tok navnet Carl Nesjar etter min mors familie som kommer fra Nesjar.” Slaget ved Nesjar i mars 1016 der Olav Haraldsson (Olav den hellige) seiret over en rekke av de mektigste norske høvdingene anført av Svein Jarl, ledet til Norges samling.

“Dårlige knær kan jeg takke Picasso for”

Under samtalen med Carl Nesjar ga hans livsledsager, kunsthistoriker Sylvia Antoniou nyttige opplysninger, med referanse til bøker, kataloger og fotos. I tillegg var det traktering av kaffe og te. Hun er født i Hellas, flyttet til Canada i 1951 og kom til

Carl Nesjar med sin kone Sylvia A. Antoniou i atelieret på Trolltun. Foto: Leif-Dan Birkemo.

Norge i 1994. I 1995 gift med Carl Nesjar. Hun har hatt en rekke stillinger ved museer og kunstgallerier i Canada. Sylvia er en god støtte for Carl som må sitte i rullestol på grunn av dårlige knær. “Det er ikke alderens skyld, men Picasso”, var Carl Nesjars melankolske bemerkning. Sandblåsing av naturbetong er hardt fysisk arbeid i vanskelige stillinger.

Jubileumsfeiring med åpent hus

Carl Nesjar flyttet til Trolltun i 1959, men har vært i utlandet på prosjektoppdrag 1/3 del av tiden. 6. juli 2010 fyller Carl Nesjar 90 år. Den dagen blir det åpent hus på Trolltun der barn og barnebarn også vil delta. Men på Trolltun like i utkanten av Marka liker han seg. Nærheten til naturen gir inspirasjon til arbeidet som i dag vesentlig formidles til maleriet, gjerne med bilder av iskrystaller fra Østensjøvannet som bakgrunnsmateriale.

“Helt siden barndommen har jeg vært fascinert av vann som drypper eller plasker ned på steiner og trær, og som omskapes til interessante og vakre isformasjoner om vinteren.”

- Carl Nesjar i kapitlet Fontener av Sylvia A. Antoniou i boka “Carl Nesjar”, Labyrinth Press, Oslo 2008.

UTSTILLINGER I 2010

FØLGENDE UTSTILLINGER STÅR PÅ PLANEN:

HIS GALLERI - ARENDAL: 28.2. - 28.3.2010

LARVIK KULTURHUS BØLGEN: 7.6. - 4.7.2010

GALLERI D40 OSLO: 4. - 18.09.2010

TVEITA LIONS - UTSTILLING: 3. UKE I OKTOBER 2010

I TILLEGG SKAL EN BOK LANSERES I OSLO OG LARVIK.

Butler Isfontene, Buffalo State College, State University of New York, Buffalo, N.Y. 1983. Kan vi ane Bølerfossen? Foto: Carl Nesjar. Fra boka Carl Nesjar, Einar Wexelsen (Red.), Labyrinth Press, Oslo

Hyperbolon - Fontene med is, Svinvallen, Kristinehamn, Sverige (2006). Foto: Carl Nesjar. Kan vi ane Bølerfossen? Fra boka Carl Nesjar, Einar Wexelsen (Red.), Labyrinth Press, Oslo 2008.

Vannet fosser ut fra Mølledammen i april 2010. Det er mer vann i dammen denne våren fordi tilførslen i Østensjøbekken er noe økt. Demningen er slik den ble bygget i 1946.

FRA MØLLEDAM TIL PRYDDAM

Tekst og fargefoto: Leif-Dan Birkemoe

Alle svart/hvitt bilder fra Østensjø lokalhistoriske bilder, foto av Eduard Fett & Co Høyenhall Fabriker.

Alle gårder hadde tidligere en eller flere dammer i sin nærhet. De var drikkevannskilder for folk og dyr, eller beredskapsdammer i tilfelle brann – de såkalte brandammer. En bekk eller elv ble ofte demmet opp som kraftkilde til sager og møller, gjerne kalt sagdammer og mølledammer. Det er ikke mange dammene igjen i vårt nærrområde, de fleste er fylt igjen eller tørket ut. Men på vestsiden av Østensjøveien, i svingen, like ved Bryn Senter, kan vi fortsatt se en dam. Mange synes den er en grønn suppe eller en ekkel grønskedam, mens den i virkeligheten er en gammel mølledam som har gjort nytte i mange tiår.

Vanligvis kalles den da også for Mølledammen, men også Fabrikkdammen og Fettdammen, etter bruken eller eieren. Det er Østensjøbekken, tidligere også kalt Møllebekken, som ble demmet

opp før den rant videre og ut i Alna ved Bryn jernbanestasjon.

Demningen for dammen ble bygget på 1850-tallet som kraftkilde til P.W.W. Kildals bridsel- og krittfabrikk. I pantebok 28 for Aker 29.mars 1876 ble fabrikken kaldt Bryn Mølle. På kart fra 1881 Bryns Mølle. Denne møllen må ikke forveksles med Bryn Mølle ved Alna-elven. Deretter fulgte en kort tid et jernstøperi og fra slutten av 1890-tallet Eduard Fett & Co Høyenhall Fabriker.

Regulert vannføring - industriens behov

Tilstrekkelig med vann året gjennom var en utfordring for datidens ingeniører. I Haakon Tvetters monografi fra 1925 kan vi lese om de anstrengelser som ble gjort for å skaffe vann til tider som imøtekom industrien langs Østensjøbekken og ved Bryn. Dette skulle også balanseres mot andre interesser, ikke minst isdriften som skaffet jobb til mange dagarbeidere. Tiltak for å redusere de årlige oversvømmelsene måtte også tas i betraktning. Inngrep i vannføringen ut og inn av Østensjøvannet kunne berøre eiendomsretten som tilhørte gårdene rundt vannet.

For å fastsette eiendomsretten til isen ble det i 1909 laget et kart over vannets nordre del. I 1910 kom Aker ingeniørvesen med tilbud om et bidrag til senkning av vannstanden. Sammen med bidrag fra gårdene ble det i 1911 utført et arbeid, som bestod i å grave

Bildet ble tatt ca. 1930 og viser to elegante broer. Til høyre går en spasersti som forbinder de to broene.

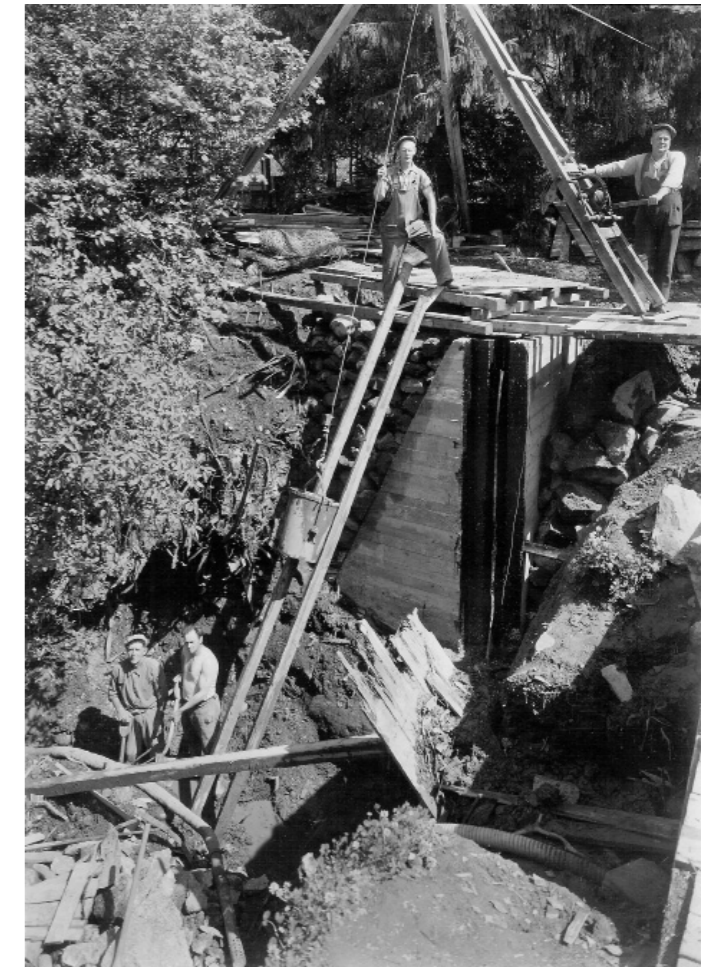
en dypere grøft langs dagens Granhekkvei og senkning av broen ved Rognerud (avkjøringen mellom Harry Fetts vei og Østensjøveien) med 50 cm. Denne ombygging gav et større fall. Etter en overenskomst i 1910 tillot de nedenfor liggende brukseiere, Eduard Fett & Co. Høyenhall Fabriker og Bryn Væveri (Joh. Petersens Lin- og Bomullsvarefabrikker) å oppføre en nåledam rett ovenfor Rognerudbroen til regulering av vannstanden, slik at denne kunne stenges i vinterhalvåret, men være åpen i sommerhalvåret. Kontrakten var bindene i 5 år, men ble oppsakt av Bryn Væveri i 1915, fordi den viste sig ikke å ha nytte for noen av partene.

Nåledam i Østensjøbekken

En nåledam har navnet sitt fra «nålene», som ble brukt til å stenge for vannet. Nålene var trebjelker eller planker som stod tett i tett i hele dammens lengde og stengte vanngjennomstrømmingen. Vannmengden som skulle gå gjennom dammen, ble regulert ved at man tok opp eller satte ned nåler. Dammen er ikke avmerket på kart fra 1915 og man kan heller ikke se rester av den i dag. Noen stor betydning fikk den neppe, men vannstanden i Mølledammen må i stor grad ha blitt påvirket.

Demninger i Alna ved Bryn

Sammenhengen mellom nåledammen og Mølledammen til regulering av vannføringen kan trolig sees i sammenheng med endringer i Alna. Ved Bryn har det vært demning i Alna for Bryn Mølle som lå omtrent der Spinneribygningen (Joh. Petersens Lin- og Bomullsvarefabrikker) senere ble bygget i 1911. Da bygget man betongdemningen, med et fall på ca. 2 meter, vi i dag kan se rett før Alna renner inn under Spinneribygningen med Brynsfossen eller Spinnerifossen på motsatt side. Reguleringsavtalen med nåledam i Østensjøbekken fant sted omtrent på samme tid som den nye dammen på Bryn ble bygget. Kanskje som en ekstra sikkerhet for nok vann til å drive spinnerimaskinene. Avtalen med Østensjøvannets eiere om regulering i nåledammen ble sagt opp i 1915 da vannet fra Alna trolig var tilstrekkelig. Alnas kilder ble regulert til drikkevann i 1930 og vannkraften ble skiftet ut med elektrisk kraft rundt 1927. Dermed hadde ikke dammen ved Bryn noen nytte lenger i kraftsammenheng. Den hadde bare vært i drift 10-15 år. Fra Mølledammen til Bryn jernbanestasjon er det et fall på 20- 25 meter.

I 1946 ble demningen fornyet og broen rehabilitert. Folk fra entreprenøren Astrup & Aubert A/S i arbeid med støping.

Demningen ved Skøyenputten

Den første demningen i Mølledammen var trolig en steinfylling eller tørrmur, slik dammen i Skøyenputten fremdeles fremstår etter flyttingen "10 alen" eller 6-7 meter lenger ned i 1876. Skøyenputten ligger i Søndre Skøyen gårds skog vest for Solbergvann. Det er Bølerbekken som har Skøyenputten som kilde og det var derfor vannføringen i denne bekken som bidro til å regulere vannmengden nedover i vassdraget.

Våren 2009 gjennomførte Rune Askvik, skog- og naturoppsynsleder i Skog-, friluft- og naturforvaltningsavdelingen i Friluftsetaten, åringsmåling av gran på det sted vannspeilet stod ved opphør i bruk. Det ga som resultat ca. 90 år. Etter denne beregning opphørte dammen ved Skøyenputten å være i aktiv bruk rundt 1919, en god indikasjon på når Mølledammen også opphørte som kraftkilde til Eduard Fett & Co. Høyenhall fabriker.

Endringer i Mølledammen på 1920 og 1930-tallet

Når man gikk over fra tørrmur til betongdemning har vi ingen opplysninger om. Heller ikke om utbedringer ble foretatt da Høyenhall Fabriker kom i drift. Fra bilder tatt på 1920 og 1930-tallet kan vi imidlertid registrere visse endringer både i demning, brotype og bygninger på fabrikkområdet.

Uten nærmere undersøkelser er det ikke mulig å si noe helt bestemt om hvilke endringer som er gjennomført. På 1920-

Dette bilde er tatt ca. 1930 med "Den gule stue" sentralt i bildet. Omtrent på denne tid ble trolig bro og demning rehabilitert. Dammen er velfyllt og vesentlig større enn i dag. Den nærmeste skorsteinspipen tilhører Høyenhall Fabrikker, den lengst vekk Høyenhall teglverk.

tallet kan det etter foto se ut som at det var en enkel bro med gelender over damkronen der vannet falt noen meter ned og forsvant under en fabrikkbygning litt lenger ned. I dag kan vi finne rester av en slik broforbindelse nedenfor den store demningen, men det er vanskelig å avgjøre om det som vises på bildet var hoveddemningen på 1920-tallet. På et samtidig maleri vises en foss med to fall, men om dette er uttrykk for to demninger er ikke mulig å si noe om. Terrenget kan også være noe endret i forbindelse med riving og oppføring av nye fabrikkbygninger.

Fra bilder tatt tidlig på 1930-tallet kan man se at Mølledammen var en god del større enn i dag, sikkert også avhengig av vannstanden i Østensjøvannet med flom vår og høst. På dette tidspunkt har vi bilder som viser en elegant bro med hvitmalt tresprosser som rekkverk, et fornyet innslag i hageanlegget. Broen over Østensjøbekken ved innløpet til dammen er trolig også bygget samtidig med rehabiliteringen av broen ved damkronen. Det fortelles at man på denne tiden kunne fiske karpe i dammen.

Ny demning i Mølledammen

I 1946 har vi et bilde som viser store arbeider med å støpe ny demning. Det var entreprenør Astrup & Aubert A/S som stod for byggingen. Trolig var demningen i dårlig forfatning og måtte rehabiliteres om man fortsatt ønsket en dam – denne gang en pryddam. Dette arbeidet kan ikke sees annet enn i sammenheng med oppgradering av hagen. På 1950 og 1960-tallet vises det bilder med en vannfontene midt i dammen, broen er nymalt, en sittegruppe er plassert mot Østensjøveien og et bord med en kvernstein benyttet som bordplate.

Rehabiliteringen kan også sees i sammenheng med at fabrikkens kontor flyttet fra lokalene i Karl Johansgate 8 og opp til Christinedal. Fabrikkeieren ønsket et godt og trivelig miljø. På 1960-tallet ble Christinedal primært benyttet som kontor.

Fra fabrikkens nedleggelse i 1973 har dammen, broen og hagen gradvis forfalt.

Senkning av Østensjøbekken

Fra Rognerudbroen (Harry Fetts vei og Østensjøveien) til Mølledammen ble Østensjøbekken rundt 1960 senket noe for å få større fall i et forsøk på å redusere oversvømmelsene ved Østensjøvannet. Det var spesielt i sør der Østensjøveien krysser våtmarken ved Bogerudmyra. Her var det sesongmessig stenging av veien når flommen stod for høyt over veibanen før broen kom på plass i 1964.

Vannføringen

Vannføringen i Østensjøbekken er liten, mesteparten av vannet går i tunnelen eller kulverten fra Østensjøvannet som ble bygget på 1960-tallet. Østensjøbekken og tunnelen møtes i området under Bryn Senter. Sommeren 2009 ble imidlertid vannføringen i Østensjøbekken forsøksvis økt noe, slik at det nå tilføres litt mer vann til Mølledammen. Kanskje kan dammen en gang bli en fordrøyningsdam, dvs. en dam for å utjevne vannmengdene som flyter videre, slik det var da dammen gjorde tjeneste som mølledam.

Mølledammen i et fremtidig miljø

Den frittflytende vannplanten andemat med små skiveformede blad dekker vanligvis mesteparten av Mølledammen store deler av sommeren. Noen synes derfor at dammen fremstår som spinatsuppe. Det påstås at det er sett gjedde i dammen, men beviset foreligger ikke. "Den gule stue" ble malt rød på begynnelsen av 1990-tallet og står nå med lemmer spikret for vinduene i påvente av endelig regulering, rehabilitering og utnyttelse av tomta nedenfor til boligformål. Planen er at både dammen, demningen, broen og "Den gule stue" skal inngå som et element i det nye boligmiljøet.

Mølledammen og "Den gule stue" (malt rød på begynnelsen av 1990-tallet) slik den fortonet seg før lemmer ble spikret for vinduene.

Dette er steinfyllingen eller tørrmuren ved Skøyenputten fra 1876. Det er trolig samme teknikk som ble brukt ved den første demningen i Mølledammen.

Dammen og hageanlegget i sin glanstid på 1950 og 1960-tallet. Vannfontene, svaner, en flytebrygge, en sittegruppe med kvernstein som bordplate og en velstelt hage.

Vinteren 2010 falt det et grantre over Mølledammen i sør noe som kan tyde på manglende skjøtsel. Treet ble liggende tvers over den islagte dammen og brøt gjennom gjerdet mot Østensjøveien.

KILDER:

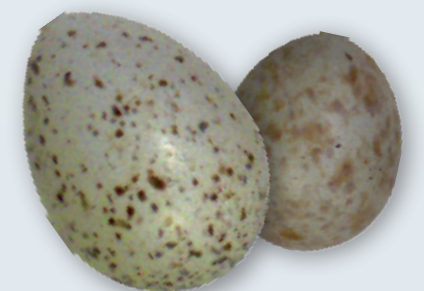
- JOH. PETERSENS AKTIESELSKAB 50 ÅR 1854-1954
- BRYNVELLENES FELLESRÅD, MØTEPROTOKOLL 1945 – 1972.
- EN FORSTAD VOKSTER FRAM, BRYN VEL, 1951
- BRYN – HISTORISK UTVIKLING, BYANTIVAREN, 1993
- EDUARD FETT & CO, HØYENHALL FRABRIKKER. 1871-1971.
- MONOGRAFI AV HAAKON TVETER, 1925.
- HISTORIEN OM NORDRE SKØYEN HOVEDGÅRD GJENNOM 600 ÅR, KNUST SPRAUTEN OG ALF LYSTAD, OSLO 1985
- BILDER FRA EDUARD FETT & CO. HØYENHALL FABRIKKER MED ARKIVNOTATER.

FUGLERAPPORTEN 2009

- KNOPPSVANE** Det hekket ett par ved vannet og de fikk 3 unger opp til flyvedyktig alder.
- SANGSVANE** Kun vårbesøk fra sangsvaner på vei nordover i 2009.
- SÆDGÅS** Det lå lenge en rapport om 150 sædgås ute på nettet, men den må ha blitt fjernet av rapportør i etterkant.
- KORTNEBBGÅS** I år fikk vi med oss flokk på trekk, med 300 individer den 9. april. Alle de andre observasjonene var enkeltindivider på sensommer og høst. I oktoberobservasjonen er det antydning at den kan ha hybridisert med grågås, siden den gikk sammen med unger av grågåsa, men dette er bare spekulasjoner inntil videre.
- GRÅGÅS** Tilstede året rundt og hekket også i år.
- KANADAGÅS** Tilstede året rundt og hekket også i år, dog i et svært lite antall.
- HVITKINNGÅS** Tilstede året rundt. 2 til 5 individer overvintret både fra 2008 til 2009 og over til 2010. Den største flokkstørrelsen (564) forekom ganske seint på året; 11. oktober.
- GRAVAND** Langerudbekken var nytt tilholdssted for denne arten. Kun to individer sammen ved alle observasjoner.
- BRUNNAKKE** Kun tilstede én dag på våren, resten var høstobservasjoner. Fortsatt små flokker sett opp mot tidligere forekomster.
- KRIKKAND** 11 individer var største flokkstørrelsen både vår og høst.
- STOKKAND** Tradisjonelt år med store flokker tidlig og seint på året, men med en sommerpopulasjon på under 100 fugler.
- STJERTAND** Tidlig og seint på året var det den tradisjonelle enslige fuglen på besøk. Seint i september var det ved fire anledninger 4 eller flere fugler i området.
- KNEKKAND** Kun en hann tilstede én dag.
- SKJEAND** To individer tilstede i en tidagersperiode på høsten.
- TOPPAND** Gladmelding med nok en hekkesesong ved vannet (antagelig i Bogerudmyra). Overvintret ikke fra 2008 men smågrupper på plass seint i februar.
- KVINAND** Gladmelding at også kvinanda hekket ved vannet i 2009.
- LAPPFISKAND** En hunn var tilstede én dag, men ett annet individ, som var hybrid med kvinand ble rapportert flere ganger i løpet av året.
- SILAND** Kun sett ved to anledninger, i april og juni. Sjelden art å se i Østensjøvannet.
- LAKSAND** Denne tradisjonelle trekkfuglen var 7 ganger (gjennom hele året) observert med 10 eller flere individer.
- SMÅLOM** Ikke sett ved vannet siden 1969. Selv om det var en overflyvning i stor høyde var det en interessant observasjon.
- STORLOM** Sist sett i 2003. Om fuglen var på vannet eller ikke er uklart. Før 2003, siste sett i 1970.
- DVERGDYKKER** Ett individ sett ved én anledning (2. september)
- TOPPDYKKER** Et tradisjonelt år igjen, med en god hekkebestand. Det var en svak antydning til litt mindre ungeproduksjon i 2009.
- HORNDYKKER** Mange observasjoner av enkeltindivider gjennom hele mai måned og to observasjoner i starten av juni.
- STORSKARV** Kun høstobservasjoner i 2009. 15 individer er den største forekomsten siden en overflyvning på 200 individer i 2006. De fleste observasjoner er dagsbesøk, og fuglene overnatter ute i Oslofjorden.
- GRÅHEGRE** Tilstede i vassdraget hele året og inntil miljøparken både vår, sommer og høst. Gruppen på 4 som ble sett 12. juli kan ha vært årets ungeproduksjon.

- SIVHAUK** Ett individ, sett én dag (20. april).
- HØNSEHAUK** Enkeltindivider sett vår og høst.
- SPURVEHAUK** Tilstede gjennom hele året. Uvanlig med to individer sett samtidig. De fløy sammen over Tallberget, med et kobbel av kråker etter seg.
- MUSVÅK** Ett individ, sett én dag (30. mai).
- FJELLVÅK** Ett individ, sett én dag (26. april)
- LERKEFALK** Interessant med observasjoner to ganger i mai og en seint i juli. Det er grunn til å følge nøye med for å finne hekkforsøk i området.
- JAKTFALK** Ett individ, sett én dag (7. oktober)
- VANNRIKSE** Ett individ hørt en rekke ganger mellom midten av april og midten av mai.
- SIVHØNE** Et godt år for sivhønepopulasjonen. Mange hekkinger og god ungeproduksjon. Ett individ overlevde i råken i sørenden ut 2009, men er ikke rapportert etter 1. januar 2010.
- SOTHØNE** Tilstede hele året og overvintret med en populasjon på i underkant av 20 individer. Over 20 overlevde til 2010. Hekkebestanden ser ut til å holde seg
- TRANE** Flokken på 6 som passerte over miljøparken er den eneste observasjonen.
- TJELD** Besøket midt i april var det eneste rapporterte individet i 2009.
- SANDLO** Kun to observasjoner rapportert i 2009.
- VIPE** Hovedvekten av observasjoner ligger, som før, i april. 4 individer er lavt som maksimumsverdi.
- ENKELTBEEKKASIN** Flest observasjoner i april, og kun én høstobservasjon.
- DOBBELTBEEKKASIN** Den ene fuglen som er rapportert spilte faktisk et par omganger før den forsvant videre.
- RUGDE** Arten ble sett to ganger i slutten av april (20. og 27.). I desember derimot ble ett individ funnet omkommet. Det lå under broen i sørenden, nær den åpne råken. Det var en svært streng kuldeperiode og det er mulig at fuglen har søkt seg fram til ett av de få åpne råkene i området og omkommet av sult. Den ble funnet tilnærmet hel og det er mest sannsynlig andre fugler som har hakket på den etter at den omkom.
- STORSPOVE** Klassisk vår med noen spredte tidligbesøk i midten av april.
- SKOGSNIPE** Nesten alle observasjoner i april og én høstobservasjon med ett individ.
- GRØNNSTILK** Nesten alle observasjoner i mai og med en høstobservasjon med ett individ. Det ser ut til at arten liker seg i den meanderende bekken ved Langerud.
- STRANDSNIPE** Det kan se ut som at det endelig kom hekking av strandsnipe i Østensjøvannet. Tre unger sammen med to voksne fugler ble sett seint i juli. Det er ingen garanti for at disse tidlighekkene ikke kommer fra andre områder, men det er lenge siden det har vært så kontinuerlige observasjoner av arten gjennom sommeren.
- HETTEMÅKE** Ankom seint i mars. Hekke bestanden antas å være enda noe lavere enn i fjor. Øyene går i oppløsning ikke bare langs kantene og fuglene finner mange steder ikke tørt land. I tillegg er ikke vegetasjonen på mange av de tradisjonelle plassene egnet til reirbygging lenger. Rydding av høyvokst vegetasjon i løpet av vinteren 2010 er et første steg i forsøket på å stoppe oppsmuldringen av øyene.

FISKEMÅKE	Flest fugler i april/mai og august. Besøker vannet daglig gjennom store deler av året, med flokker på 30 til 80 individer.
SILDEMÅKE	Det ser ut til at dagsbesøkene har økt noe i antall de siste årene. Mellom starten på april og halvveis ut i september er tilstedeværelsen av arten stabil.
GRÅMÅKE	Tilstede hele året i store bestander.
SVARTBAK	Vårgjest med hovedtyndge midt i mai. Kun én høstobservasjon.
MAKRELLTERNE	Fødesøkende makrellterner på dagbesøk fra 6. mai til 6 juli. Ti individer samtidig ved vannet er et høyt antall.
SVARTTERNE	Den 2. juli kom overraskelsen med svartterne. Den er ikke observert siden 1998. Kun sett én dag.
BYDUE	Tilstede hele året gjennom. Gjennomsnittlig 20 individer som holder seg rundt parkeringsplassen, duetårnet og de åpne plenene i sørenden av vannet.
SKOGDUE	Kun sett én gang, flyvende over området.
RINGDUE	På plass fra midten av mars til midten av oktober i år.
GJØK	Kun hørt én dag i år.
KATTUGLE	Sangen hørt én dag i år.
TÅRNSEILER	Tre ganger registrert 100 eller flere individer samtidig. Dette er muligens moderate anslag på de største trekkdagene.
GRØNNSPETT	Hekker i området og hørt syngene gjennom store deler av hekkeperioden. Det er gledelig at den klas siske plassen øst for Bogerudmyra er supplert med sang i Tallberget ved flere anledninger.
SVARTSPETT	Tre besøk (februar, mars og november) i 2009.
FLAGGSPETT	Fast hekkefugl som antagelig er etablert med 3-5 par innenfor miljøparken.
DVERGSPETT	Selv om dvergspett har vært nesten årvisst art i miljøparken, har disse observasjonene fra tidligere vært svært sporadiske. Forekomsten i 2009 var helt klart mer stabil. I Rognerudskogen var den på plass i lengre tid.
SANGLERKE	Litt sein ankomst for den første rapporterte sanglerke, men det kan skyldes tilfeldigheter omkring ornitologenes besøk. Det kan også ha vært en noe fortettet front siden det ble oppdaget hele 20 individer samtidig bare noen dager seinere. Kun én høstobservasjon (4. oktober).
SANDSVALE	Alle sandsvaleobservasjonene var konsentrert rundt den siste halvdel av mai i 2009. Følger flokkene av de andre svaleartene og det kreves alltid ekstra innsats å få denne arten med seg.
LÅVESVALE	Det er nok ikke så store flokker av låvesvale som i tidligere tider. De største flokkene kom rett før midten av mai, og inneholdt kun to ganger 100 eller flere individer i flokken.
AMURVALE	Ny art for vannet i 2009. Dessverre ble den bare sett den ene dagen, tross iherdig leting i mange dager i ettertid. Arten var samtidig ny for Oslo og Akershus, så det var en skikkelig bombe i fuglemiljøet.
TAKSVALE	Solide flokker gjennom hele hekkesesongen, men bestanden som vi ser nå for tiden er småtterier sam menlignet med bare 5-6 å tilbake da det kunne sees mange hundre individer.
TREPIPLERKE	Tre enkeltobservasjoner denne våren.
HEIPIPLERKE	De store flokkene med heipiplerke uteble eller ble ikke oppdaget i 2009.
GULERLE	Bare fire observasjoner denne våren. Urovekkende at det kun var enkeltindivider og to individer ved en anledning.
VINTERERLE	Et par hekket i nordenden av vannet og fikk minst to unger til flyvedyktig alder. Det kan være opptil tre par i vannets nærmeste områder. Dette viser at vi må fortsette arbeidet med å åpne bekkene opp slik at de kan bli reinere og fungere som hekkeplasser for vintererle (og fossekall).
LINERLE	Store forekomster i det tidsrommet som må karakteriseres som det store rushet i 2009, fra 9. april til 19. april. I juli var summen av unger og voksne nesten like høye som under trekktoppen, så det kan tyde på at det var god ungeproduksjon. Siste observasjon 23. november er ny høstmaksimum for arten ved Østensjøvannet.

SIDENSVANS	Seinvinteren er fortsatt tidspunktet for de store flokkene av denne arten. 135 individer 20. januar er ny maksimumsverdi på flokkstørrelse av denne arten.
FOSSEKALL	Kun sett i april og desember i 2009. Godt å se at den fortsatt finner føde i bekkene i området. Den strenge vinteren 2009-2010 hadde lite åpent vann, så den brede Østensjøbekken i nord ble tatt i bruk.
GJERDESMETT	Tilstede hele året, hekkefugl.
JERNSPURV	Trekkfugl som ofte er på plass i den første uka i april 2009. Sang ble hørt fram til 22. juni, men ingen hekking er påvist. Den holdt seg ikke fast ved det som under de faste tellingene har vært et «yndlings tre» på Bakkehavn, men ble derimot hørt fra mange forskjellige steder.
RØDSTRUPE	Tilstede hele året og tar sjansen på overvintring blant annet sammen med endene under broen i sør. Den største maksimumsverdien for én dag var 22 fugler 9. april.
BUSKSKVETT	Kun rappert inn 5 ganger i 2009, men det er observasjoner fra både vår og sensommer.
STEINSKVETT	Arten var kun innom 10 mai og det er mindre enn flere tidligere år.
RINGTROST	Denne arten var tidlig på plass, siden den pleier å svinge innom noen dager i forkant av nasjonaldagen.
SVARTTROST	hekkefugl som er tilstede hele året.
GRÅTROST	hekkefugl som er tilstede hele året.
MÅLTROST	Kun rapportert 6 ganger og kun innenfor april måned i 2009.
RØD Vingetrost	Fast trekk- og hekkefugl som, i 2009, var innom fra tidlig april til tidlig i desember.
DUETROST	Kun observert én gang i 2009, på jordene vest for Østensjø gård.
SIVSANGER	En hann hørt syngende 10. mai, og det ble eneste observasjon av denne arten i 2009.
RØRSANGER	Fast karakterart som hekker i takrørskogen. Populasjonen på 5 til 8 syngende hanner så ut til å holde seg.
MYRSANGER	Kun fem observasjoner på myrsanger. I forhold til de territoriene som denne arten har hatt de siste årene var det gledelig at det ble hørt sang fra sørenden av vannet.
GULSANGER	Kun observert en gang i 2010.
MUNK	Det var rett i underkant av 10 syngende hanner i store deler av sesongen. Overraskende med hele 14 stykker så seint i sesongen som 8. juni. Nesten nøyaktig 3 år tidligere var det 11 syngende hanner.
HAGESANGER	Helt sikkert 2 ganske stabile syngende hanner. Det var nok 2 eller 3 andre hanner som var innom områ det og prøvde seg i en kortere periode.
MØLLER	Standard sesong med 1-2 syngende hanner. På de faste tellingene var det nok engang en hann på den klassiske sangplassen rett vest for Østensjø gård.
TORN SANGER	Minst 4, kanskje 6 eller 7 syngende hanner gjennom store deler av sesongen.
BØKSANGER	Der vi for bare et par år siden hadde 4-5 syngende hanner var det i 2009 bare 1 hann 8. mai og 2 hanner 12. mai, og det var det. Altså et skikkelig bunnår. Blir spennende å se til våren om den kommer tilbake.
GRANSANGER	Denne sangeren kommer tidlig og drar seint. Bogerudmyra blir flittig benyttet tidlig og seint i sesongen, og slik var det også i 2009. Tallene kan tyde på tre stabile territoriehevdende hanner.
LØVSANGER	Det store rushet kom den andre uka i mai dette året. Godt over 10 territoriehevdende hanner gjennom sesongen.
FUGLEKONGE	Tilstede hele året, men det er merkelig hvor få som får den med seg. Tallene kan tyde på en bestand på 3-5 fugler, men observasjonene er ofte basert på lyd og da kommer ikke smågruppene på 3-5 fugler med i tellingene. Det er mulig arten bør følges opp litt nøyere.
GRÅFLUESNAPPER	Kun ett individ én dag i 2009 (5. august)
SVARTHVIT	
FLUESNAPPER	Antagelig bare 1 territoriehevdende hann i 2009.
STJERTMEIS	Sett oftere hvert år siden 2005. I 2009 ble den sett både vår og høst.
GRANMEIS	To individer sett kun én dag i 2009.
TOPPMEIS	Kun høstobservasjoner i 2009, men sett hver av månedene august, september og oktober.

- SVARTMEIS** Denne gjesten fra Østmarka ble hørt kun én gang om våren og én gang om høsten i 2009.
- BLÅMEIS** Stabil hele året gjennom.
- KJØTTMEIS** Stabil hele året gjennom.
- SPETTMEIS** Stabil hele året gjennom.
- TREKRYPER** Arten ble hovedsaklig sett i april og mai. Det er vanlig at det er bare 1-2 individer i området.
- TORNSKATE** Kun én observasjon i 2009.
- VARSLER** Kun sett én gang.
- NØTTESKRIKE** Observert fra midten av september til første uka i oktober. Statistikken vil vise om det kanskje er en ørliten nedgang i antall observasjoner av denne arten.
- SKJÆRE** Stabil hekkefugl som er på plass hele året.
- NØTTEKRÅKE** Standard år, der observasjonene av nøttekråke foregår fra hasselnøttene er modne og deretter utover høsten.
- KAIE** Kun vår og tidlig sommerobservasjoner, og overraskende små gupper på under 5 individer.
- KRÅKE** Stabil standfugl. Flokkene med ikke-hekkende fugler på høsten kommer ikke helt opp i samme høsttall som tidligere år.
- RAVN** Observert ved 4 anledninger i par.
- STÆR** Hekker fortsatt ved vannet. De spektakulære høstflokkene uteblir, men 500 fugler ved to anledninger og 200-300 fugler er observert, innenfor august måned.
- GRÅSPURV** Holder seg i området året rundt. Hekker ute i den tette vegetasjonen som finnes ute på øyene.
- PILFINK** Tilstede hele året og har god ungeproduksjon. De store flokkene med unger som sitter på stien i august er lette å observere.
- BOKFINK** Største trekkintensiteten var i slutten av aprils første uke i 2009. Mellom 15 og 20 territoriehevdende hanner kan være et litt konservativt tall.
- BJØRKEFINK** Observert kun i den første halvdel av året. De store trekkflokkene fra tidligere år gikk i år ikke forbi Østensjøvannet.
- GRØNNFINK** Stabil standfugl som flakker rundt i hele parken på fødesøk. Det kan derfor være tilfeldig om du får se flere enn hekkefuglene på en vanlig rundtur.
- STILLITS** Stabil standfugl som flakker rundt i hele parken på fødesøk. Sees oftere og oftere i sør etter at tistler etablerte seg i Langerudbekken og flere andre enger har fått en økende tistelbestand.
- GRØNNSISIK** 2009 var et helt vanlig år for grønnsisiken, og bare unntaksvis flokker på over 10 individer.
- TORNIRISK** Kun sett tre ganger, men både vår og høst. Det store innrykket på tuntrærne på Østensjø gård uteble i 2009.
- GRÅSISIK** Variabel flokkstørrelse, fra kanskje 2 til 72. Arten er utenfor hekkesesongen rastløs og småflokkene kan gi inntrykk av å utnytte hele miljøparkens lengde.
- POLARSISIK** Fuglen ble oppdaget SØ for Bøgerudmyra, og holdt seg stabilt på en foringsplass i området i flere dager. Dukket opp igjen etter en kort pause.
- GRANKORSNEBB** Kun tre observasjoner i 2009. Arten passerer gjennom området på kort tid, så bestandstettheten er vanskelig å vurdere.
- KONGLEBIT** Sett ved én anledning. Arten er ikke sett siden 1996, så dette var en svært hyggelig overraskelse.
- DOMPAP** Besøker miljøparken i den kalde årstiden. Seint i henholdsvis februar og mars var det ved to anledninger flokk på 11 individer.
- KJERNEBITER** Sporadiske besøk av arten mellom januar og mai. Alltid 1 eller 2 individer.
- GULSPURV** Kun seks rapporterte forekomster av gulspurv i 2009. Men den var på plass helt til midten av mai, og alltid under 5 individer.
- SIVSPURV** Fast hekkefugl ved vannet. Mellom seks og ti territoriehevdende hanner tyder på et helt normalt år.

SPRENGKULDE TOK KANSKJE ENDA EN RUGDE!

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Rett før jul 2009 ble en rugde funnet, omkommet, under broen i sørenden av Østensjøvannet. Det var årvåkne John Sanøy som oppdaget fuglen. Det var tydelig spist litt av fuglen, men om det var dette som var dødsårsaken eller om kråkefugler og andre åtseletere har vært bortpå fuglen etter at den omkom. Den eldste rugdeobservasjonen som er meldt inn til Norsk ornitologisk forening er 4. november 1975. Rugde er meldt nesten årlig siden 2005.

Vaderfugler som hekker i Østmarka blir presset ut av hekkeområdene når vannene i marka fryser til. Ikke nødvendigvis på grunn av kulde men mangel på mat. Dersom noen av dem tilfeldig oppdager den store stokkandflokk under broen så kan de godt hende at de går nedom for en kort stopp eller overnatting. Uansett hva som kan være årsaken til at akkurat denne rugda omkom var at den sakte men sikkert ble svakere og svakere. Det at fuglen var relativt intakt tyder på at det kanskje ikke var noen rovdyr eller rovfugler involvert.

Vinteren 2009/2010 var kald. En lang rekke fuglearter overvintrer på den sørvestlige kysten av Norge. Helt ute ved havet er det mildere vinterklima, åpent vann, mindre snødekke. Men det er bare i gjennomsnitt. Den vinteren som vi nå har bak oss gjorde nok et dypt innhogg i bestanden til de populasjonene som forsøkte seg på en overvintring. Haugesund Avis melder 10. februar om 200 døde rugder som er funnet på øya Føyne og Rommetveit. Fuglene veier halvparten av det vanlige på grunn av matmangel. Langvarige perioder med korte dager, lite mat og stadig færre krefter til å erstatte tapet av næring ender som regel bare på den verste måten. Slik er det med alle fugler som prøver å klare seg i barske vinterområder, og dette skjer kontinuerlig i den ofte nådeløse naturen.

Det som var en trist skjebne for denne rugda ble likevel et bevis på at det er mye spennende biologi som foregår dag og natt på Østensjøvannet. Området slutter aldri å overraske oss som prøver å kartlegge hvilke arter som befinner seg i eller benytter området.

EX LIBRIS. HARRY FETT

Ex Libris fra Harry Fett med bilde av Christinedal.

CHRISTINEDAL ENDELIG FREDET

Tekst: Amund Kveim

Fra Østensjøveien ovenfor Bryn senter kan man se inn til et vakkert bindingsverkshus som i sin tid tilhørte kunsthistoriker, riksantikvar og fabrikkieier Harry Fett. Huset ligger i dag litt bortgjemt og omgivelsene er forandret til det ugjenkjennelige. Bygningen er et svært viktig kulturhistorisk minnesmerke både lokalt og nasjonalt. Østensjøvannets Venner har vært en pådriver når det gjelder dokumentering av de kulturhistoriske verdiene og behovet for vern. Gleden var derfor stor da vi ved årsskiftet kunne konstatere at den endelig ble fredet.

Høynehall fabrikk er revet, den gamle eiendommen er oppstykket og både Bryn senter og blokkbebyggelsen ligger tett på, men mye er likevel bevart både innvendig og utvendig. I tillegg til hovedbygningen som ble oppført ved forrige århundreskifte har vi arbeiderboligen, stallen, hønsehuset og ikke minst "den gule stuen" (som for øvrig nå er rød malt). Sistnevnte er sagt å være den gamle stuen på husmannsplassen Rognerud som ble flyttet hit. I tillegg må spesielt mosaikkterassen nevnes.

Fredningen kom i stand nå fordi dagens eiere har etablert barnehage i bygget og dette medførte behov for bygningsmessige endringer som kunne være i strid med vernehensyn. Byantikvaren opplyser at fredningen er midlertidig i påvente av en mer grundig gjennomgang og at det kan være aktuelt å utvide fredningen til å omfatte for eksempel mølledammen og "den gule stuen".

Live S. Danielsen fra Statens naturoppsyn (SNO) skjærer ned trær og busker med motorsag.

NY HEKKEPLASS FOR HETTEMÅKER?

- RYDDING AV KANALØY -

Leif-Dan Birkemoe

Bestanden av hekkende hettemåker har gått kraftig ned i de senere år. Hva det skyldes er det neppe noen som kan gi et fullgodt svar på, men det ser ut til at en del hettemåker har forflyttet seg fra Østensjøvannet til Ulsrudvann. Kan det skyldes at de ikke lenger har et fullverdig hekkeområde ved Østensjøvannet? Nå er ikke nedgangen kun et fenomen for Østensjøvannet, det gjelder også for store deler av Nord-Europa. Men likevel, kan noe gjøres for å stoppe flukten?

Hettemåkene samler seg i kolonier, gjerne på åpne områder med godsikt samtidig som områdene er godt beskyttet. Slike områder har vi på kanaløyene langs østsiden av vannet dersom vegetasjonen

fjernes på et egnet øystykke. På en befarig våren 2009 (se Sothøna nr. 37, side 33) med Fylkesmannen i Oslo og Akershus (FM), var det enighet om å forsøke å fjerne kratt, busker og trær på deler av en øy ned for Østensjø gård. Det måtte gjøres mens isen ennå lå slik at vi kunne komme over kanalen til øya og utføre den nødvendige skjøtsel.

I uken før påske tok vi fatt på oppaven med tillatelse fra FM, Miljøvernnavdelingen og god hjelp av Statens Naturoppsyn (SNO). Med motorsag ble de groveste trærne kappet og buskene skåret ned med ryddesag. Etter noen timer var området åpnet og ryddet. Som en tilleggseffekt fikk man fra turveien godt utsyn over vannet. Flere turgåere bemerket nettopp den nye fine sikten.

Finn Arnt Gulbrandsen med ryddesaga.

Finn Tschudi trekker stokker vekk fra kanaløya.

Kanaløya åpen for hekking, men vil hettemåkene komme?

SVARTE POSER OG MANGEL PÅ SØPPELDUNKER

Leif-Dan Birkemoe

I vinter forsvant flere avfallsdunker langs turveiene ved vannet. Det skyldes både midlertidig flytting på grunn av mye snø, men også at antallet totalt sett ble redusert. Noen hundeeiere la derfor fra seg den svarte posen på det stedet avfallsdunken tidligere hadde stått. Når først en svart pose ble deponert der, kom det straks en til. Dette vokste raskt til en stor haug. At dette er uvetting korttenkt, kan vi fort være enig om. Det går an å ta med seg posen til nærmeste store avfallsdunk. Den store dunken litt sør for parkeringsplassen har alltid kapasitet. Ved å slenge fra seg posen går det ikke lang tid før fugler og rotter er på plass og drar det utover. En telefon til Friluftsetaten kan også løse disse forholdene. Slik ble det gjort for den haugen som lå ved broen over Smedbergbekken. Harald Stølan i Friluftsetaten reagerte raskt og besørget fjerning omgående. Dermed slapp vi forsøpling.

Etter at snøen har forsvunnet ser vi at flere søppeldunker har kommet fram igjen, men at vi for inneværende år må regne med noen færre i miljøparken må vi bare finne oss i. Det betyr at svarte poser må bringes noen hundre meter lenger. Friluftsetatens avtale med entreprenøren som skal tømme søplekassene er helt klar, avfallsbeholdere skal til enhver tid kunne brukes.

Denne haugen med svarte poser ved broen over Smedbergbekken ble fotografert 14. mars. Slik skal det ikke være. Men Friluftsetaten sørget raskt for fjerning da de ble gjort oppmerksom på forsøplingen.

BEKJEMPELSE AV FREMMEDE ARTER

– DET NYTTER!

I flere år har Østensjøvannets Venner bekjempet fremmede og skadelige arter i Miljøparken i samarbeid med Oslo kommune, Friluftsetaten. Selv om mange av artene fremdeles har stor utbredelse i miljøparken, ser vi at innsatsen nytter!

Astrid Skrindo

Fremmede og skadelige arter er en av de største truslene mot det biologiske mangfoldet både globalt og nasjonalt. Disse artene, som ikke naturlig hører hjemme i miljøparken, kan enten utkonkurrere andre arter, endre leveforholdene på stedet eller krysse seg med stedets egne planter eller dyr. Det finnes ingen full oversikt over hvilke arter som er skadelige, men Artsdatabanken har laget Norsk Svarteliste 2007 der mange arter er risikovurdert. Det arbeides nå med en ny utgave av svartelista.

De fremmede artene som overvåkes spesielt og bekjempes i miljøparken er følgende; kjempebjørnekjeks, parkslirekne, kjempespringfrø, hagelupin, russekål og kanadagullris. Østensjøvannets Venner fokuserer på bekjempelse av russekål, kanadagullris og hagelupin, mens Friluftsetaten tar seg av de andre. Ser du imidlertid en Iberiaskogsnegl på din tur i området, så trakk gjerne på den!

Arbeidet med de fremmede skadelige artene angår oss alle. Plantearter sprer seg fra hager, vegkanter og andre menneskepåvirkede områder. Hage-avfall og -jord må ikke kastes i miljøparken. Oslo kommune er dyktige i arbeidet med fremmede skadelige arter og samarbeid med frivillige organisasjoner har vist seg å være en virksom full arbeidsmåte. – Østensjøvannets Venner et godt eksempel!

Her kommer en oppsummering etter 2009-sesongen:

Kjempebjørnekjeks:

I 2009 ble ingen av de tidligere plantene gjenfunnet. Vi følger med videre fordi det fremdeles finnes planter i nedbørsfeltet til vannet.

Parkslirekne:

I 2008 og 2009 ble bestanden ved Vadedammen bekjempet (svidd av ca hver annen uke). Den var mindre livskraftig i 2009 enn i 2008.

Kjempespringfrø:

Forekomstene ved Abildsø og Granhekkveien ble bekjempet i fire omganger i 2009. Forekomsten ved Granhekkveien ser ut til å være utryddet. I tillegg padlet Bård Bredesen (Friluftsetaten) langs alle bredder og øyer i nordre ende av vannet uten å se nye forekomster.

RUSSEKÅL

KANADAGULLRIS

KJEMPEBJØRNEKJEKS

KJEMPESPRINGFRØ.

Hagelupin:

Noen store områder, bl.a. ved Bakkehavn, er helt dominert av hagelupin og blir ikke bekjempet. Men flere små populasjoner langs vannet som ble fjernet i 2008 ble ikke gjenfunnet i 2009.

Russekål:

Hafslund har byttet ut massene med stor russekålbestand langs Østensjøveien i forbindelse med utbygging av fjernvarmenettet. Vi håper at russekålbestanden blir sterkt redusert. Svaret kommer sommeren 2010. Flere mindre bestander av russekål som er bekjempet tidligere er ikke gjenfunnet i 2009. Noen nye mindre bestander er funnet i 2009 og bekjempet.

Kanadagullris:

En stor innsats er gjort for bekjempelse av nettopp denne arten. Vi ser at den er på tilbakegang i miljøparken og spesielt gledelig er det at flere av de mindre bestandene, som ble bekjempet i 2008, ikke ble gjenfunnet i 2009. Hafslund har også byttet ut jordmasser som inneholdt kanadagullris. Resultatene ser lovende ut. Noen nye mindre bestander er funnet i 2009 og luket vekk.

Arbeidet nytter og vi må forstette!

Etter flere års bekjempelse er mange forekomster redusert og fjernet, men hvis innsatsen opphører, vil artene igjen trenge inn i området og spre seg. De store bestandene som er godt etablert (spesielt kanadagullris, hagelupin og russekål) er svært vanskelig (om ikke umulig) å bli 100% kvitt. Det viktigste vi kan gjøre er å hindre at disse bestandene ikke utvides og at små nye bestander får etablert seg. Østensjøvannets Venner oppfordrer alle til å bidra i bekjempelsen av disse artene. Møt opp på lusedugnader, ikke minst for å lære å kjenne igjen artene og for å vite hvordan vi bekjemper dem. Luking kan du gjøre mens du går på dine vanlige turer!

VÅRFLOM ØDELEGGER FOR HEKKENDE FUGL

Tekst: Amund Kveim - Foto: Leif-Dan Birkemoe

I flere år har høy og varierende vannstand om våren vært ødeleggende for fugl som hekker på fast grunn i vannkanten. Særlig hettemåkene velger nå andre vann som hekkeområde. Hvorfor blir ikke noe gjort? Vannstanden i Østensjøvannet blir regulert av en avløpsmekanisme som i sin tid ble installert nettopp for å begrense vårfloppen. Østensjøbekken, den gamle avløpsbekken langs Granhekkveien, hadde ikke kapasitet til å ta unna tilstrekkelige vannmengder. Likevel opplever vi nå at høy vannstand virker ødeleggende for fuglearter som har hekket ved vannet i flere tiår. Dette skyldes dels at avløpsmekanismen ikke alltid har fungert som den skulle, og dels at den er slik innrettet at det er meningen at det tidvis skal være høy vannstand. Floppen har hatt den funksjon at den har forhindret gjengroing i våtmarksområdene. Vi har derfor den litt vanskelige situasjon at flom er uheldig for visse hekkende fuglearter samtidig som flom er nødvendig for å beholde våtmarkene.

Hva kan så gjøres for å bedre situasjonen. Østensjøvannets Venner har lenge bedt om en grundig gjennomgang, og det pågår nå et større utredningsarbeid som forhåpentlig gir oss forslag til tiltak som ivaretar alle hensyn. Det som virker klart er at det må foretas en justering i avløpsmekanismen og overløpet

slik at det blir mulig å håndtere større vannmengder enn i dag. Videre må det bli mulig å regulere dette manuelt slik at uheldige situasjoner i hekketiden kan forhindres. I denne vurderingen må det også tas hensyn til at det er ønskelig å bedre vannkvaliteten ved å få større vanngjennomstrømning. Bekkeåpninger med tilhørende fordryningsområder vil kunne føre til både jevnere og større vannføring. På den annen side foretas det i dag en kunstig vanntilførsel til vannet gjennom en overføring fra Nøkle vann via Bogerudmyra. Denne overføringen er regulert gjennom en tidsbegrenset konsesjon man ikke uten videre kan påregne blir forlenget.

Vi forstår derfor at det er et stort og komplisert hydrologisk system som må vurderes helhetlig når man nå ønsker å finne en ny permanent løsning som ivaretar flest mulige hensyn. Dette vil tidligst være klart til våren 2011 og det betyr at man for årets sesong må benytte aktivt de muligheter man faktisk har. Full vanngjennomstrømning i Østensjøbekken, regulering av tilførselen fra Nøkle vann samt fortløpende rensing og vedlikehold av avløpet er de mest nærliggende. Sikkert er det i hvert fall at både Østensjøvannets Venner og de mange ornitologer som hver vår oppsøker vannet vil følge utviklingen denne våren med argusøyne.

I oktober 2002 stod vannet over turveien og rasteplassen ved utløpet av Bolerbekken.

Kunstgressbanen på Rustadfeltet har løs gummigranulat i dekket. Denne sprer seg raskt i de omkringliggende områdene, ikke minst i forbindelse med snebrøyting. Bildet er tatt i januar 2010.

KUNSTGRESS — ET FREMMEDELEMENT I MILJØPARKEN

Tekst: Amund Kveim. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Idretten står sterkt i Oslo og i stadig større grad etterspørres haller og kunstdekke i en rekke idrettsgrener. Ingen er i tvil om verdien av å kunne tilby barn og unge gode idrettsanlegg i eget nærområde, men den storstilte utbyggingen har også miljømessig uønskede effekter.

I vårt område er det anlagt kunstgressbaner både på Rustad- og Abildsøfeltet, og nå foreligger det ønsker om en bane på Manglerud i tillegg til den de har innendørs i hallen. Det verdifulle og sårbare biologiske mangfoldet i området rundt Østensjøvannet fører til at det må tas helt andre hensyn her enn ved anlegg i andre deler av byen.

Gresslettene rundt Østensjøvannet er viktige rasteplasser for en rekke fuglearter, særlig i trekktiden. Opptil flere tusen trekk-

fugl kan oppholde seg i disse områdene samtidig. Når gresset erstattes med kunstgress og de nye anleggene genererer økt aktivitet, medfører dette at tilgjengeligheten reduseres. Våre ornitologer er derfor svært bekymret for utviklingen.

Kunstgressbanen på Rustadfeltet har løs gummigranulat i dekket. Denne sprer seg raskt i de omkringliggende områdene, ikke minst i forbindelse med snebrøyting. Om våren er brøytekantene helt svarte av granulat, og den er omtrent umulig å få samlet inn etter at sneen har gått. Kunstgressbanen blir derved et betydelig miljøproblem.

Et annet problem er at den økede aktiviteten medfører større trafikk til området og behovet for parkeringsplasser og øvrige fasiliteter for spillere og publikum øker. Vi er derfor redd en øket satsing på idrettsanlegg i vårt område på sikt vil bidra til et utilbørlig press på et allerede lite og sårbart område.

Bakkehuset eller Fyrverkerihuset til høyre. Bildet er tatt rundt 1960. Østensjø lokalhistoriske bilder.

CATHRINES
HJØRNE

FRA FYRVERKERIUS TIL SOMMERBOLIG FOR EN DIKTER

Arnulf Øverland, lyriker - polemiker – kjent for sine dikt fra krigstiden – var på sommerferie ved Bogerudmyra for mange år siden. Her skrev han sine første dikt.

Tekst: Cathrine Senje

Kilden til vårt kjennskap om hans sommeropphold har vi fra dagboka til Frans Holst, ingeniøren som i 1900 etablerte Den norske Eterfabrikk på et sted langt fra folk på grunn av eksplosjonsfaren. Men bare 3 km fra jernbanestasjonen på Bryn for å frakte sine store beholdere med sprit og andre varer til produksjonen. Ingunn Jahren, datterdatter av Frans Holst, skrev om fabrikk og sin bestefar i perioden 1900 – 1919 i Søndre Aker Historielags årbok for 1987, "Sør i Aker". Men også i Sothona nr. 16 i 1998. Vi gjengir hva hun skriver om Fyrverkerihuset og sin bestefar:

"I 1904 begynte jeg at tilvirke fyrværkeri, en liten fabrikasjon vi kun har som bibeskjæftigelse" skriver Frans Holst i sin dagbok. Geskjeften måtte ha et hus opp i "bakken", på jorden nedenfor fabrikkveien. Det ble også kalt Raketthuset, senere bare Bakkehuset. Her ble det tilvirket saluttskudd, kanonskudd og blomsterfontener, rimeligvis også andre finesser ettersom sakene tydeligvis var populære. Til husbruk ble det også saluttet ved festlige anledninger, og medbrakte rakettsaker satte spiss på livlige aftener både i og utenfor bygda.

Til St. Hans knitret fyrverkeriet om kapp med bålet, men merkelig nok var nyttårsaften ganske uten salutter og fontener. Produksjonen stanset opp da Holst fant det fornuftig å trappe ned, og hele "fyrverkeritralet" ble solgt i 1911 for 600 kr. Bakkehuset ble leiet ut til sommergjester, bl.a. en fru Øverland med to sønner, hvorav den eldste, Arnulf, både malte og skrev dikt. Huset ble også brukt som forpakterbolig en periode, og fra 1915 til fremstilling av narkoseeter. Kan vi i unge Arnulf Øverlands dikt fra den tiden finne noe med inspirasjon fra naturen og fuglelivet ved Østensjøvannet? Dette har jeg forsøkt å se nærmere på.

Arnulf Øverlands første år

Arnulf Øverland ble født i 1889 i Kristiansund. Faren var maskinist og mye borte fra hjemmet. Familien flyttet til Bergen etter noen år, og guttene gikk på skole der. Moren var en energisk dame, som var opptatt av at sønnene skulle få en god utdannelse. De flyttet til Oslo i 1904. I 1905 døde den eldste sønnen av tuberkuløs meningitt, og året etter døde faren. Arnulf prøvde seg som maler og fikk faktisk solgt et par malerier. I 1907 tok han artium. I 1910 bodde familien i Skovveien, der moren drev et pensjonat. Huset ved Eterfabrikken ble etter det Frans Holst skriver leid som sommerbolig.

Denne skissen er laget av Arnulf Øverlands yngre bror, Erik, under oppholdet i juli 1912.

De første dikt

I 1911 ble Arnulf lagt inn på tuberkulosesanatorium og ble der til våren 1912. Hans debut som forfatter var det kjente diktet om Lille Adam:

1 Lille Adams store hode kneiser på hans tynne hals. Man har rost ham: Ikke dårlig! Adam danser en alvorlig melankolsk og stivbent vals og er ikke vel til mode.	3 Adam går alene hjem. Slik er livets danseskole En får fire, en får fem en får en, og en får ingen - lilleslem og storeslem.
2 Damene skal engasjere. Adam danser ikke mere. Fra den tomme rad av stole ser han sine venner danse Lange Leif har fått Constance Fire stykker sloss om Ole!	4 Alle livets lunefulle Stjerner små gikk ham forbi Nu vil han gå hjem og dikte sig sin første poesi.

Han fikk 10 kroner for diktet, og den gang var det slett ikke så lite. Samme år kom hans første diktsamling Den ensomme fest. Det var ikke så lett å finne dikt fra hans første samlinger. I følge biografene forandret han og flyttet på flere tekster. Jeg leste Jens Bjørneboes Den unge Øverland og finleste Samlede Dikt 1911 – 1940, som kom i 1979.

Spor av vakker natur?

Og jeg lette og lette for å finne spor av fugleliv og vakker natur. Men i disse diktene møter vi oftest en ung og ensom mann med lengsel etter kjærlighet og angst for døden. Et par eksempler:

Jeg skjærer mig en fløite Saa spiller jeg og spiller En dum og fattig klage og ingen glade triller.	For jeg er arm og ensom ensom paa alle veier og fire falske toner er alt min fløite eier...

Et langt dikt heter Sang ved vinen, og ett av versene slutter slik:

*Og alle de ensomme sange
skal dø under nattens hvelv
Jeg sidder og synger for ingenting
og synger kun for mig selv.*

En sjelden gang et lite glimt av humor.

<p><i>Her en stille vinteraften kom en ensom, gammel flue for å se på hus og flytte og nu bor hun i min stue.</i></p>	<p><i>Og når kvelden kommer til oss tender jeg et lys i stuen og vi summer sakte sammen hver vår vise, jeg og fluen.</i></p>
---	--

Han ble som nevnt innlagt på sanatorium med tuberkulose i 1911. Dikt fra denne tiden er preget av tanker om døden:

<p><i>Jeg fikk et hungrende hjerte Jeg fikk en sjel for aa lide -en fattig, skumrende kjerte Som vaaker i netter av kvide.</i></p>	<p><i>Alle de spirende frø venter paa sol og vaar Jeg er tyve forbandede aar og jeg er for ung til aa dø!</i></p>
--	---

Men han kom seg - og døde ikke.

De hundrede violiner

Neste samling kalte han De hundrede violiner, og titteldiktet kjenner nok mange:

*En vaar skal endog det fattigste hjerte eie.
En stjerne skal vaake over de mørkeste veie.
En drøm skal senke sig over det usleste leie.*

*Der venter oss alle bak øde aar
En time av naadig smerte
O, hvad vi hører og ser og forstaar
ved cellens ensomme kjerte
naar engelen Sorg over jorden gaar!*

Eterjordets parsellhage slik det ser ut i dag med Bakkehuset bak det store grantreet.
Foto: Leif-Dan Birkemoe.

*Og en gang kommer den hellige natt
da evighetens sordiner
forvandler den bitreste kval, du har hatt
til hundrede violiner.*

Advent

I 1915 kom samlingen Advent. Også her er det fleste diktene alvorlige. En liten vuggeviser skiller seg ut:

<p><i>Tre liljer står i skove. Mit lille barn må sove. Nu kommer alle stjerner små Og alver leker mellem strå</i></p>	<p><i>Tre liljer står i skove. Mit lille barn må sove. det er en natt så dyp og svær at ingen vet hvor dyp den er.</i></p>
<p><i>Tre liljer står i skove Mit lille barn må sove Du seiler i en gyllen båt Og mig er hjertet fullt av gråt.</i></p>	<p><i>Tre liljer står i skove. Mit lille barn må sove. Men det er dine søstre små og deres søvn jeg tenker på.</i></p>

Du må ikke sove!

Vi forlater disse tre samlingene. Men det kom mange flere. Vi som er eldre husker vel godt hans kraftige advarsel, rettet mot Hitlers Tyskland i 1937:

*Du må ikke sove! Du må ikke sove!
Du må ikke tro, du bare har drømt.
I går ble jeg dømt.
I natt har de reist skafottet i gården.
De henter mig klokken fem i morgen!*

Og vi husker hans mange dikt fra krigsårene og fangeleiren. Han ble tidlig arrestert og satt først på Grini, senere i Sachsenhausen i Tyskland. Hans kone Margrethe ble også Tysklandsfange. Etter frigjøringen giftet de seg og fikk to døtre, Åsil og Eli. Øverland fikk sin æresbolig i Grotten, og der bodde Øverland til sin død i 1968. Arnulf Øverland var sentral i vårt litterære miljø i årevis. Som ung var han kommunist og medlem i Mot Dag, men som eldre ble han sterkt kritisk til kommunismen. En annen sak han blir husket for er foredraget han holdt i 1933: Kristendommen, den tiende landeplage. Det førte til en anmeldelse for blasfemi fra professor Hallesby, og det ble rettsak. Men Øverland ble frikjent.

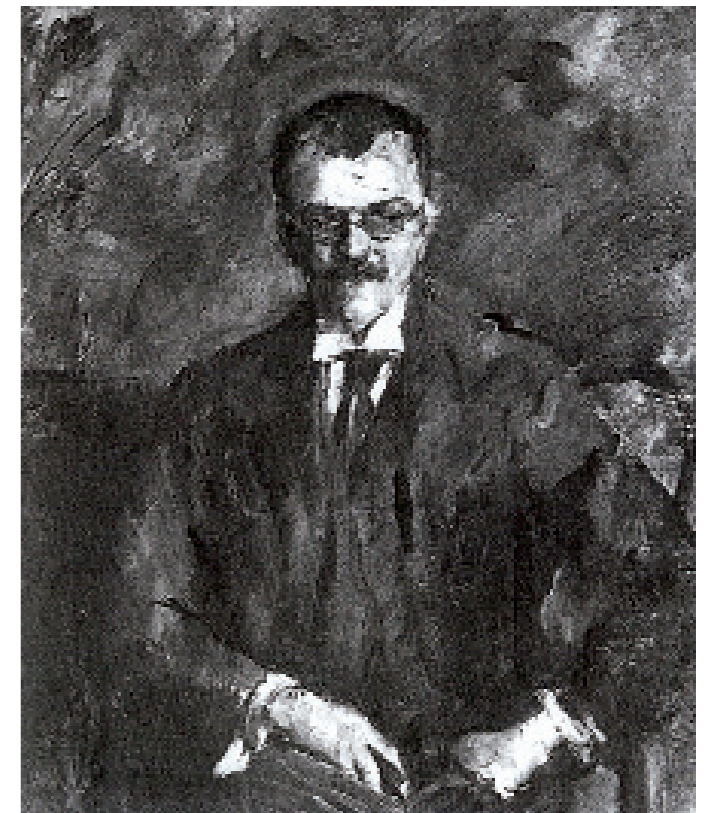

Huset og tomten eies i dag av Oslo kommune med gnr. 163 og bruksnr. 105. Det står på området som Oslo kommune har leiet ut til Eterjordets parsellhagelag. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Han var ivrig riksmålsmann, men ingen nynorskhatere, og deltok stadig i aktuell debatt. Men vi må nok erkjenne at hans sommeropphold ved Østensjøvannet ikke har satt tydelige spor i hans litterære produksjon. Men etter det Frans Holst skriver må noen av hans dikt nettopp være skrevet i omgivelsene ved Bogerudmyra og Østensjøvannet.

Kilder:

Dahl, Willy: Arnulf Øverland. En biografi.
Bjørneboe, Jens: Den unge Øverland. Bokklubben 1975.
Houm, Philip: Artikkel i Visjon og virkelighet, Egil Elseth 1970
Øverland, Åsil: Sommernatt og andre landskaper. Aschehoug 1987
Sverd og hjerte. Minneskrift ved Øverlands hundreårsdag. 1989.

Arnulf Øverland. Portrett malt av Henrik Lund ca. 1932. NBL.

AKERSELVA, DU GAMLE OG GRÅ

Svingen nedenfor "Indigo" (farging av tøy) på Grünerløkka

Akerselva fra utløpet av Maridalsvann til Oslofjorden er ca. 9 km med et fall på 150 m, fordelt på 20 fosser og stryk. Mange av disse er kunstig oppbygd, men ingen hovedstad i Europa har et slikt levende vassdrag i sin midte. Elvas har også en nasjonal symbolverdi, knyttet til utviklingen av hovedstadens industri- og bymiljø.

Øyvind Traagstad, Miljøforeningen Akerselvas venner

Industriens elv

Gjennom mange århundrer ga Akerselva drivkraft til kverner, møller og sagbruk. Fra 1840-tallet kom kjente fabrikker som Myrens Verksted, Christiania Seildugsfabrikk, Lilleborg Fabrikker, Hjula Væveri, Graah Spinneri, Christiania Spigerverk og Nydalens Compagnie. Ved elvekanten nær Seilduken startet også Akers mekaniske Verksted, som etter få år flyttet ned til sjøen og lenge var landets største skipsverft. For industrialiseringen av Norge ble Myrens Verksted svært viktig. Det produserte bl.a. utstyr til kraftverk, til sildoljeindustri og hele fabrikker innen f.eks. treforedling. Nå er de fleste av disse virksomhetene borte, bare Bjølsen Valsemølle holder stand, riktignok med nye eiere og under nye navn. Men

mange av de imponerende fabrikkbyggene er tatt vare på og pusset opp. I dag huser de et mangfold av bedrifter, bl.a. mange innen media og markedsføring.

De historiske båndene

En tur langs Akerselva gir ikke bare et innblikk i Oslos historie, den er også en viktig del av landets historie. De historiske båndene fra Akerselva går i mange retninger og ender opp på de mest overraskende steder. Langs Akerselva finner vi et av landets eldste fabrikkbygninger, Glads Papirmølle, som i dag huser et moderne trykkeri. De historiske kildene om Akerselva og området rundt er rikholdige og nærmest uutømmelige. Nær sagt hver dag året rundt vandrer skoleklasser, grupper av historisk interesserte og fødselsdagsgjester langs elva som en innledning på en festlig kveld. Mange forfattere har besunget elva eller lagt

Ved Frysjå, ovenfor fossen, ved tidl. Mustad Fabrikker, nå kunstnerverksteder.

handlingene i sine bøker hit. Mest kjent er Oskar Braaten som har fått sitt minnesmerke ved Beyerbrua. De første strofene av den litt ironiske kabaret-visen til Vilhelm Dybwad er velkjent; "Akerselva, du gamle og grå, Akerselva, deg holder jeg på."

Akerselva Miljøpark

Men fra å ha vært en skitten, grå og nedskrotet elv til langt ut på 1900-tallet er elva og områdene langs den nå ryddet og forurenset snart en saga blott. De senere år har elva blitt nesten ren. Langs den nedre delen er elvebredden en park. Langs den øvre delen kan naturen utfolde seg mer fritt. Vi kan igjen bade i store deler av elva, og fisken trives. Akerselva Miljøpark som ble vedtatt i 1990 inngikk i Europarådets kampanje for bevaring av kulturlandskap, der også industrihistorie ble ivaretatt.

Utbyggingsinteressene

Det som truer elva i dag er den massive og ofte hensynsløse utbyggingen av prosjekter som kommer stadig nærmere og blir

stadig høyere. Dette skjer ofte ved detaljplaner og utbygginger som hver for seg ikke trenger virke så store og derfor sjelden påkaller så stor oppmerksomhet. Men samlet gjør dette at de hyggelige områdene langs elva gradvis punkteres eller ødelegges. De hensynsløse utbyggingsinteressene, som gjerne bruker nettopp nærhet til elva i sin markedsføring, er svært sterke. Og det blir rått parti mot et overarbeidet byråkrati som ofte får liten ryggdekning fra politikere, som ikke alltid ser den fulle konsekvensen av sine egne vedtak.

Vernestatusen er uklar

Vernestatusen for Akerselva er nokså uklar. Oslovassdragene – altså en sekke-post – ble vernet svært sjablongmessig i Verneplan 1 for vassdrag, men uten noen nærmere differensiering. Heller ikke Akerselva Miljøplan, som ble vedtatt i 1990, har noen klar rettslig forankring. Og arealplanlegging etter plan- og bygningsloven, som forutsetningsvis skal være en avveining mellom utbygging og vern, blir også her alt for ofte en tilrettelegging for utbygging. Den nye kommunedelplanen for indre Oslo (høringsfrist medio des.2009) representerer en klar overkjøring av intensjonen i plan- og bygningsloven om medvirkning fra interessegrupper og befolkningen generelt.

Fuglelivet

Dyrelivet langs elva er nokså begrenset, heller ikke fuglelivet kan sammenlignes med Østensjøvannet. Men ganske store flokker stokkand holder til på ulike steder langs elva vinterstid, jeg bidrar selv til en viss forurensning ved å mate disse. Da er det tidvis svaner her – også sangsvaner, og i trekkperioden er det særlig andeslag som kvinand og laksand som er på besøk. Fossefall og vintererle hekker enkelte steder, fossefallet forsvinner senere til fjells for å legge et nytt kull.

Frysjåfossen

NYTT FRA OSLO ELVEFORUM

Foreningen for Oslos 10 byelver - og Østensjøvannet - markerte de første 10 år

Fra venstre Oslo Elveforums leder Ida Fossum-Tønnessen, administrator for ordningen med elveadopsjon Trine Johnsen og foreningens første leder og drivkraft ved stiftelsen, Tor Holtan-Hartwig.

Leif-Dan Birkemoe

Følgende pressemelding ble sendt ut i forbindelse med Oslo Elveforums markering av de første 10 år:

Hovedoppgavene

Oslo Elveforum ser det som sin primære hovedoppgave å støtte opp om Oslo kommunes, nabokommunenes og andre offentlige og private institusjoners arbeid med å gjenskape byens blågrønne årenett fra Marka til Fjorden. Vi ønsker å være et kraftsenter i et omfattende miljønettverk som arbeider fram rene og rensede vassdrag med optimal vannføring, med et rikt biologisk mangfold og med grønne, publikumsåpne elvebredder. Vi avgrensner vårt arbeid til vassdragene i byggesonen mellom Marka og Fjorden. Den andre hovedoppgaven retter seg mot byens befolkning, særlig barn og unge gjennom prosjektet "Blågrønn hovedstadsaksjon". Vi arbeider for å informere om betydningen

av Oslos blågrønne struktur som element for trivsel og glede i nærmiljøet og inspirere flest mulig barn, unge og voksne til å engasjere seg i et "lokalt eierskap" gjennom en ordning med elveadopsjon for skoler, boligsameier, institusjoner, bedrifter og andre interesserte. Dette mener vi vil styrke bydelenes engasjement i den blå-grønne sektor.

Oslo Elveforums leder, Ida Fossum Tønnessen, uttaler at den tidligere holdningen til å gjemme vannet i rør nå er avløst av et mer allment ønske om å få elvevann og bekker ut av rørene og opp i dagen igjen. I løpet av de siste hundre år har som kjent 2/3 av Oslos bekker og elver blitt lagt i rør. Nå er den motsatte prosess for alvor i ferd med å skje, hevder hun.

Foreningens første leder, Tor Holtan-Hartwig, mener at det nå er et intenst ønske om å oppleve levende elver, bekker og vann. Dette gjør seg nå gjeldende både blant planleggere og utbyggere,

og synet og lyden av rennende vann fascinerer folk flest. Som leder i de første årene mener han at politiske erklæringer ved overgangen til det nye årtusen krevde gjenåpning av Oslos elver mellom marka og fjorden. Videre planlegging fører fram til bevisstheten om at "turveifølget" langs vassdragene skal markere hovedgrepet i Oslos turveisystem.

Oslo Elveforum kan etter 10 års arbeid registrere at

- Byens "blågrønne struktur" nå er blitt et sentralt planleggingsbegrep
- Bevisstheten om betydningen av naturmangfoldet understøtter arbeidet med å gjenskape de vitale korridorer som elvene og bekkene representerer i nærmiljøene.

Møte i Oslo rådhus

For å markere at det på dagen var 10 år etter stiftelsen i Strangerrommet i østre tårn 11. etasje i Oslo rådhus ble det invitert 25 gjester (som er rommets kapasitet) til en enkel samling på samme sted 23. februar 2010. Lederen, Ida Fossum Tønnessen, ønsket velkommen og kunne fastslå at den blågrønne struktur nå er blitt et nytt planbegrep i Oslo. Det gledet henne stort.

Elvelangs med Rainer Stange

Jubileumskake ble servert etterfulgt av professor Rainer Stanges, engasjerte foredrag "Elvelangs". Rainer Stange er landskapsarkitekt ved Institutt for urbanisme og landskap ved Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo. Han driver også sitt eget firma Dronningas landskap A/S. Vann er aldri kitch, var hans påstand, og viste bilde av sin barndoms bekk der oldemor hentet vann. Stange ga et eksempel på at en grøft kunne bli til et glitrende vannspeil, men var ellers opptatt av Hovinbekken fra Grefsenkollen til den samkjøres med Akerselva. Særlig Bjerkedalen park med fisk og lek – spøkefullt kalt vår "Central Park" – den urbane park i byggesonen - ble entusiastisk beskrevet.

Tor Holtan-Hartwig ser tilbake og fremover

Oslo Elveforums første leder og drivkraft ved stiftelsen takket etatene og samarbeidspartnerne i elvegruppene for det de hadde

nedlagt av tid og krefter for elvesaken. Han understreket betydningen av "logikken i landskapet", elvene som med turveifølge vil komme til å utgjøre stamveinetten for friluftsfolket i Oslo mellom Marka og Fjorden. Tor Holtan-Hartwig nevnte noen viktige milepæler fra de siste 10 år. Vassdragsforum, eller samarbeidsforum for vassdrag i Oslo (forkortet SaFoVa), mente han hadde økt den tverrfaglige vassdragskontakt og kompetanse etatene mellom. I denne sammenheng berømmet han daværende byråd for miljø og samferdsel Hilde Barstad. Stolt kunne Tor Holtan-Hartwig også bekrefte at 35 skoler nå er knyttet til ordningen med elveadopsjon. Gjenåpning av bekker og elver har mye igjen, men de første 2,2 km ligger i dagen. En stor utfordring er gjenåpning av Akerselva gjennom Oslo S- området og fortsatt gjenåpning av Alna helt frem til Middelalderparken. På den strekningen skal også Kværnerfossen gjenoppstå! Trine Johnsen takket Ida og Tor for innsatsen så langt med å overrekke vakre blomster og pene ord om det gode samarbeidet.

Etatene hilser

Ida Fossum Tønnessen ga uttrykk for at det var mye kompetanse i Oslo Elveforum. Etatene sitter med bitene. Oslo Elveforum prøver å se helheten, hevdet hun. Og dermed ble etatene sluppet til med sine hilsninger. Først ut var Målfrid Nyrnes fra Plan- og bygningsetaten som sammen med blomster også overleverte sin hilsen på sjarmerende Lesja-dialekt. Signe Nyhuus fra Friluftsetaten hadde også blomsterhilsen med og trakk fram Oslo Elveforum som politisk døråpner. Samtidig var hun spesielt glad for de mange barn og unge som var med i elveadopsjonen. Terje Nordeide fra VAV – "de skjulte tjenester nede i bakken" - gratulerte og var glad for at Oslo Elveforum var opptatt med vannmiljøet. Oslo Elveforum puster oss i nakken. -Dere må ikke gå trøtt, men jobbe langsiktig. Drikkeflasker var karakteristisk nok en "give away" til møtedeltakerne. Byrådsjefen hilste gjennom Guttorm Grundt som mente Oslo Elveforum var en maktfaktor i Oslo-politikken, noe som kanskje kunne påvises ved å ha den største "miljøpristetthet" i Oslo. Guttorm Grundt hadde en oppfordring: glem ikke de små bekkene inne i byen! Fra byråden overrakte han en sjekk på kr. 5000. Siste mann ut var Eivind Bødtker som takket fra Kontaktutvalget for velforeninger i Oslo.

ØSTMARKAS VENNER TRENGER DIN STØTTE, BLI MEDLEM DU OGSÅ!

DU SOM VIL STØTTE ØSTMARKAS VENNER, BLI MEDLEM! SKRIV NAVN OG ADRESSE HER, KLIPP UT OG SEND TIL:

ØSTMARKAS VENNER
POSTBOKS 37 HAUGERUD
0616 OSLO

NAVN/TELEFON:

ADRESSE:

POSTNUMMER OG STED:

KONTINGENTEN ER KR 150 PER ÅR. BORETTSLAG, BEDRIFTER OG ORGANISASJONER KR 300 PER ÅR.
BLANKETT VIL BLI TILSENDT ETTER INNMELDING. DU KAN OGSÅ MELDE DEG INN VIA WWW.OSTMARKASVENNER.NO

Oppsalskrenten og terrassehusene i bakkant.

BYENS BEFOLKNING ØKER

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen. Foto: Leif-Dan Birkemoe

1. januar 2006 talte Oslos befolkning 538 411 personer. Fire år senere hadde byens innbyggere økt med nærmere 50 000. 1. januar 2010 hadde 586 800 mennesker bopel i Tigerstaden. Prognosene (2006) sier at man trenger ca. 40 000 boliger innen 2015. Byens befolkning vil øke til 768 000 innen 2030. Disse menneskene må ha steder å bo. Plan- og bygningsetaten har derfor gjennom de seneste år arbeidet med boligutvikling i stasjonsnære områder i Oslo etter oppdrag fra bystyret/byrådet. Oppsal og Bogerud T-bane områder med omkringliggende arealer er blant de arealer som man vil se på i relativt nær framtid. Begge disse stedene er nære naboer til Østensjøområdet miljøpark, og kommende bebyggelse vil øke presset på miljøparken ytterligere. For Oppsals vedkommende er det allerede vedtatt noen byggeplaner, og flere interessenter har planer på gang. Sjansen for en svært lite helhetlig og til dels høy bebyggelse er stor. Derfor tok bydelen initiativ til en tankesmie på Oppsal samfunnshus den 7. – 9. september 2009. Resultatet ligger ute på hjemmesidene til Plan og bygningsetaten. (se www.pbe.oslo.kommune.no,søk=tankesmie). Håpet er å få en helhetlig løsning til beste for Oppsalbeboerne.

Oppsalskrenten ved Oppsal terrassehus vil helt sikkert få økt press ved ny bebyggelse. Derfor omtaler vi dette arealet først i vår nye serie om delområdene rundt vannet. Oppsalskrenten har spesielt store verneverdier. Artiklene er saket fra "Forvaltningsplanen for Østensjøområdet miljøpark. Del 1 Statusrapport natur og kulturkvaliteter". Den biologiske delen er utarbeidet av biolog Tor Erik Brandrud, forsker ved Norsk institutt for naturforskning. Da Østensjøområdet er lite i biologisk sammenheng og buffersonene nærmest er borte, er alle områdene innenfor miljøparken svært viktige. Jorder og plenarealer er viktige rasteplasser for småfugl på trekk.

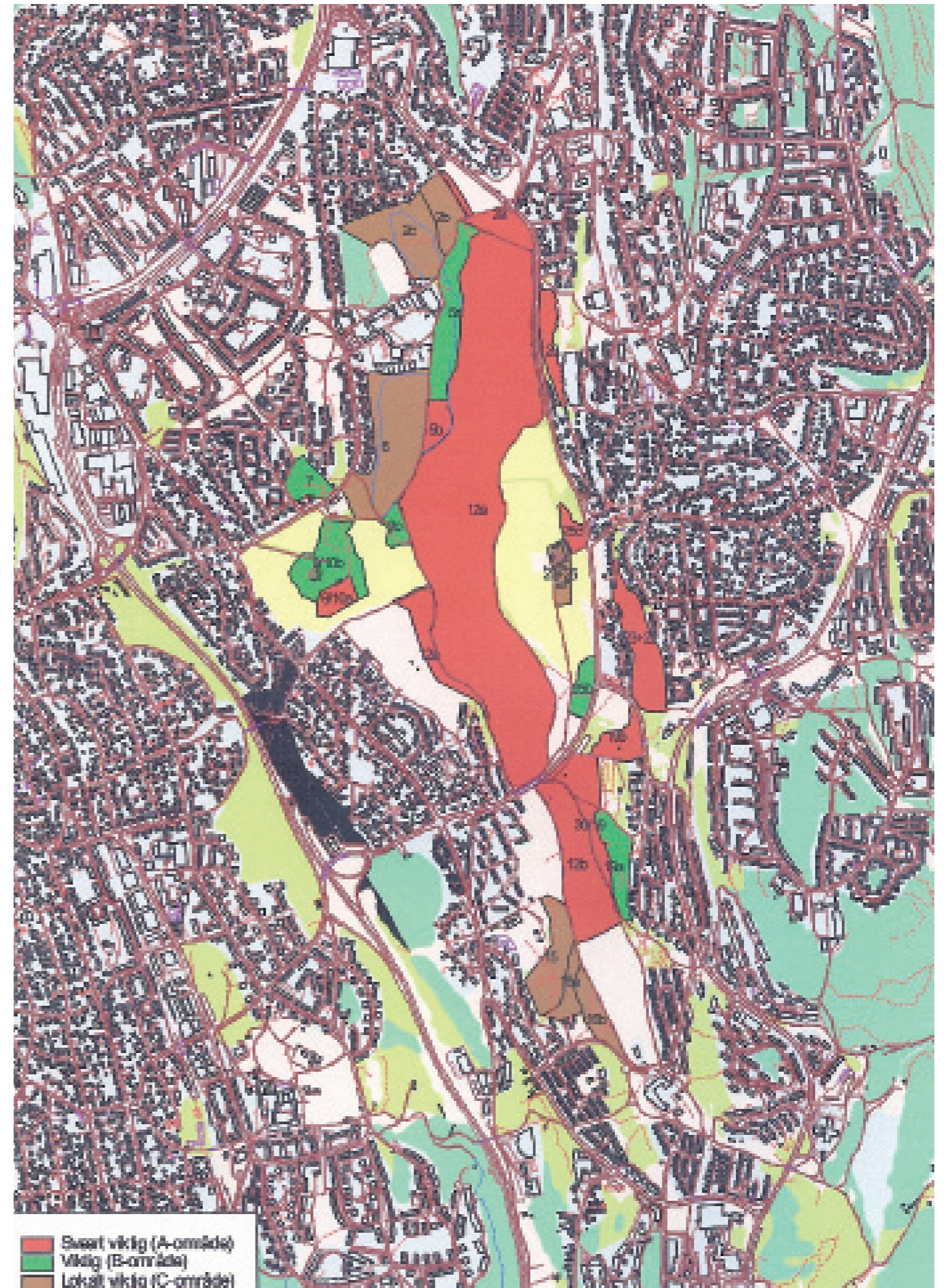
NATUR- OG KULTURKVALITETER VED DE ULIKE DELOMRÅDENE

Av Tor Erik Brandrud, forsker ved NINA

Det foreligger en reguleringsplan for Østensjøområde Miljøpark (se Sothøna nr. 20). Her er Miljøparken delt inn i 30 delområder. I serien som kommer er det laget et faktaark for hvert delområde, bortsett fra enkelte små bolig/spesialområder. På faktaarkene er hvert område beskrevet med henblikk på natur og kulturkvaliteter, verdisetting, trusler og behov for skjøtsel for bevaring av kulturminner og sårbart biomangfold (jfr. tabell).

Alle delområdene er verdivurdert i henhold til kriterier gitt i naturtypekartleggingen (jfr. DN håndb. 13-99). Ut i fra dette framkommer 23 lokaliteter som verdifulle for biologisk mangfold, dvs. at de huser verdifulle naturtyper med regionalt sjeldne og rødlistede arter eller potensiale for slike.

Av disse er hele 10 gitt høyeste verdivurdering, dvs. svært viktige aV Østensjøvannet naturreservat) bør vurderes vernet etter naturvernloven (se faktaark). De 23 naturtypelokalitetene fordeler seg på 12 hovednaturtyper; hagemark (6 lokaliteter), naturbeitemark (2), store, gamle trær (2), slåtteeenger (1), småbiotoper (1), rik edelløvsog (3), rikere sumpskog (2), sørvendt berg og rasmark (1), rike kulturlandskapssjøer (2), viktige bekkedrag (1), dammer (1) og andre, viktige forekomster (1)

Kart over Østensjøområdet Miljøpark med 30 delområder.

OVERSIKT OVER DELOMRÅDER / NATURTYPELOKALITETER INNENFOR MILJØPARKEN.

LOKALITET/REGULERINGSOMRÅDE	FELT NR	VERDI	HOVEDNATURTYPE	ANDRE, VERDIFULLE NATURTYPER
ØSTENSJØ SKOLE	1			
VADEDAMMEN	2a	A	DAMMER	FUKTENGER
ØSTENSJØBEKKEN	2b	C	VIKTIGE BEKKEDRAG	FUKTENGER
ROGNERUDSKOGEN	2c	C	RIK EDELLØVSKOG	RIKERE SUMPSKOG
TALLBERGÅSEN	5a	B	HAGEMARK	RIK EDELLØVSKOG
SJØLI	5b	A	SLÅTTEENG	HAGEMARK, SMÅBIOTOPER
TALLBERGET	6	C	ANDRE, VIKTIGE FOREKOMSTER	HAGEMARK
EIKELUNDEN	7	B	HAGEMARK	GAMMEL/RIK EDELLØVSKOG
ABILDSØ GÅRD S (TØRRENGER)	9,10a	A	NATURBEITEMERKER	HAGEKRATT, BEINKRATT
ABILDSØ GÅRD N	9,10b	B	STORE, GAMLE TRÆR	HAGEMARK, NATURBEITEMARK
ABILDSØ GÅRD NØ (HAGEMARK)	9c	B	HAGEMARK	RIK EDELLØVSKOG
ABILDSØ GÅRD (DYRKET MARK)	9d			
ABILDSØ IDRETTSFELT	11			
ØSTENSJØVANNET M/VÅTMARK	12	A	RIK KULTURLANDSKAPSSJØ	RIKERE SUMPSKOG, FUKTENGER
BOGERUDMYRA	12	A	RIK KULTURLANDSKAPSSJØ	DAMMER, FUKTENG, RIKERE SUMPSKOG
BOGERUDMYRA V	13			
BAKKEHAVN	15	C	NATURBEITEMARKER	SLÅTTEENGER, KANTKRATT
BAKKEHAVN S (LØVSKOG)	16a	C	HAGEMARK	
BAKKEHAVN SØ (ENGSTYKKE)	16b	C	SMÅBIOTOPER	SLÅTTEENGER
RUSTAD IDRETTSFELT	18			
BOGERUDSKOGEN	19	B	HAGEMARK	RIK EDELLØVSKOG, VIKTIGE BEKKEDRAG
BOGERUDMYRA ØST	30,19	A	RIKERE SUMPSKOG	FUKTENGER, DAMMER
BØLERBEKKEN	19b	A	RIKERE SUMPSKOG	RIK EDELLØVSKOG, FUKTENG
KIRKESKOGEN	22,23	A	RIK EDELLØVSKOG	HAGEMARK, SØRVENDT BERG OG RASMARK
BØLERBEKKEN SV	24			
ØSTENSJØ GÅRDS ÅKERMARK	25a			
ØSTENSJØ GÅRD SØ (HAGEMARK)	25b	B	HAGEMARK	
ALMEDALEN	25c	A	RIK EDELLØVSKOG	GAMMEL EDELLØVSKOG, HAGEMARK
ØSTENSJØ GÅRD	26,27	C	STORE, GAMLE TRÆR	HAGEMARK
OPPSALSKRENTEN	29	A	SØRVENDT BERG/RASMARK	KANTKRATT

Felt nr. = nummer på felt/delområde i forslag til reguleringsplan for Miljøparken. **Verdi** = verdivurdering for naturtypekartlegging; **A-område** = svært viktig, **B-område** = Viktig, **C-område** = Lokalt viktig. Viktigste naturtype og andre forekommende naturtyper av spesiell verdi for biomangfoldet er angitt (i henhold til DNs håndbok 13–99 om naturtypekartlegging).

OPPSALSKRENTEN

Utsikt mot nord fra Oppsalskrenten. Foto: Leif-Dan Birkemo

Av Tor Erik Brandrud, forsker ved NINA

Naturtype: sørvendt berg og rasmark, kantkratt

Reguleringsstatus og lovverk

Friområde – turvei. Oldtidsveien er automatisk fredet kulturminne etter Lov om kulturminner § 4, og er regulert til spesialområde med formål bevaring etter Plan- og bygningsloven §25.6. Bestemmelsen som omfatter de automatisk fredete kulturminnene lyder: Forandringer i Oldtidsveien tillates ikke uten i samråd med Byantikvaren.

Beliggenhet, historie, naturgrunnlag og inngrep

Området består av den vestvendte skåningen mellom Oppsal terrassehus og Østensjøveien. Oldtidsveien mellom Enebakk og Oslo, som gikk gjennom Østmarka, går her, dvs. helt øverst langs terrassehuset, og videre rett nordover. Traseen over søndre del av Østensjø Terrasse er i dag en asfaltert vei til bebyggelsen i området. Den nordre delen er turvei. Veianlegget kan med stor sannsynlighet dateres tilbake til forhistoriske tid. Tufter etter husmannsplassen Bakken ligger nord i området. Terrassehusene ble bygget i 1976 / 77.

Området ligger på grunnfjell, med innslag av mørke, rikere bergarter (trolig amfibolitt). En permisk diabasgang (lavabergart) kan sees i skjæringen ned mot vannet.

Vegetasjon og planteliv

Her er store arealer med rike, halvrike, åpne tørrberg og kantkratt. Her er mye mørke/svarte bergoverflater som indikerer sesongmessig påvirkning av rikere sigevann. Miljøet er trolig delvis naturlig lysåpent. De mest grunnlendte/nakne bergflatene er dominert av tørketålende, mer eller mindre kravfulle mose- og lavararter (bl.a. narrefurumose, gråmoser) og hvit berg-knapp, flerårig knavel, tjæreblom, hårsvever, tiriltunge, stedvis også nyresildre. De rikeste partiene i sør har matter av kranskonvall, samt innslag av blodstorkenebb, bergmynte og kransmynte.

Videre forekommer her kravstore arter som f.eks. timian (på jordrotte/jordmaurtuer), flekkgrisøre, berggrørkvein, drøbakbakkestjerne, fagerklokke, rognasal og geitved (Wesenberg 1995). Det er mye rosekratt. Flere av disse artene finnes fortrinnsvis på kalkgrunn, og som vegetasjonstype kommer dette nærmest blodstorkenebb.

Kart over Oppsalskrenten, fol. 29

Stedvis er det litt kalkfuruskogspreg med enkelte overstandere av furu og ask. Dette rike tørrbergselementet er mindre vanlig i grunnfjellsområder og flere av artene har her sin innergrense mot Østmarka. Liknende utforminger finnes for øvrig i Ekebergskrånningen, og er typisk på rikere grunnfjellsberg enkelte steder i nedre Telemark, gjerne med tørrberg i veksling med sigevannpåvirkede askekratt. Rundt sva-bergene der det kommer inn litt jordsmonn er det oppslag av ospekratt og stedvis ask, som holdes nede ved jevnlig krattrydding pga. utsikten. Her er det dominans av arter som liljekonvall, jordbær, fagerklokke og blåklokke. Enkelte hageplanter, fortrinnsvis fagerfredløs, villvin og hagebusker finnes i relativt store mengder inn mot terrassehusene, men har ennå ikke blitt noe problem for floraen. Nord for terrasse-huset ned mot Østensjøveien er det én smal stripe og en bredere forsenkning med rik edelløvsog (oppdelt av et fattigere svabergområde). Disse består for en stor del av rike, til dels gamle hasselkratt og yngre ask, osp og bjørkeskog. Skogen er gjerne dominert av liljekonvall. Litt lengre opp er det vekslinger mellom knauser og tynt jorddekte arealer. Her er det et parti med sesongfuktig, åpen askedominert hagemarkskog, stedvis preget av noe gjengroing. Her står også et gammelt, vidkronet asketre. Feltsjiktet her er frodig og rikt, med mye liljekonvall, lågurter og mer fuktnevende arter. Ovenfor gammelt jorde/ødeeng er det en stripe med grove osper og hassel. Flere ospelæger forekommer. Geitved vokser ved ruinene til plassen Bakken. Ovenfor oldtidsveien er det stort sett ødeeng, plen og triviell, sekundær skog. Det er registrert hele 153 plantearter i området ved terrassehuset (Wesenberg 1995), hvorav flere kravfulle, varmekjære arter som her har sine eneste voksesteder ved Østensjøvannet.

Sopp, lav og moser

Områdets sopp-, lav- og moseflora er lite kjent, men det er en del kravfulle lav- og mosearter knyttet til de rike bergflatene, og det er potensial for sjeldne/ rødlistede sopparter knyttet til den rike ask- og hasselskogen.

Virvellose dyr

Området har et stort mangfold av insekter (Hansen og Falck 2000). I undersøkelsen i 1995-98 ble det registrert 5 rødlistede insekter og en lang rekke nye arter for Norge. De rødlistede artene er først og fremst skogsarter og omfatter nettingen *Symphobius elegans* (R; en bladlusløve, løvskogsart, også funnet på vestsiden), samt følgende billearter; *Corticarina lambiana* (DC løvskog), *Dorcatoma punctulata* (DC, død ved), *Hylis cariniceps* (DC råtesoppbille, går på død ved av ask, lind og gran) og *Stenus ater* (DC, tørrbakke). Bortsett fra sistnevnte er disse billene i Østensjøvannområdet bare registrert i Oppsalskrenten. Dødv-edartene antas å ha tilhold i den lille kløften med ask-osp-hassel-skog som løper skrått fra nordenden av terrassehuset og nedover mot Østensjøveien der det finnes noe død ved (Hansen & Falck 2000). Av sjeldne arter forøvrig kan nevnes en art innenfor ordenen børstehaler, *Bakkespretten* (*Diltha hibernica*), som synes å være knyttet mest til varme sørskrånninger (Hansen & Falck 2000)

Oldtidsveien som forlengelse av Østensjø terrasse i forkant av terrassehuset. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Fugl og pattedyr

Buskmark og edelløvsog gjør dette til et viktig hekkeområde for småfugl. Mange småfugler søker til beboernes foringsplasser i vinterhalvåret. Det er registrert forekomst av den rødlistede (DC) dvergspett i delområdet. Piggsvin, rødlistet som "bør overvåkes", er observert i området.

Verdivurdering for Naturtypekartleggingen

Svært viktig (A-område)

Området er vurdert som svært viktig (A) pga. sjeldent velutviklede, meget rike og intakte tørrbergkantkratt med mange varmekjære, kravfulle karplanter og insektfauna med flere rødlistede insekter knyttet til rik løvskog med død ved. Lokaliteten bør vurderes vernet etter naturvernloven.

Trusler/aktuell skjøtsel

Kjerneområdet med tørrbergene er naturlig lysåpent, og virker rimelig stabilt. Tørrbergene er sårbare overfor tråksklitasje, men så lenge ferdsele kanaliseres til stiene som nå, er ikke dette problematisk. Kantområdene rundt tørrbergene er gjenstand for uheldig gjengroing med rosebusker og osp og askekratt. Dette holdes nede ved krattrydding fra tid til annen for å holde et åpent preg pga. utsikten. Her er dagens skjøtsel godt i samsvar med hensynet til biomangfoldet, men det er viktig at ryddet virke fjernes. Det er satt igjen enkelte unge aske- og ospetrær helt øverst mot terrassehuset. Av hensyn til stabilitet og utsikt kan det være ønskelig å toppe enkelte asketrær og skjøtte dem som gammeldage lauving/styvingstrær.

Den rike hassel- og ask(ospe)skogen i nord kan med fordel tynnes der det er tettere krattoppslag. Her også kan det være ønskelig å framleske og fristille store, grove asketrær. Hasselkrattene bør få stå urørte, og utvikle grove stammer og stående, død ved. Kompostfyllinger med hageplanter kan skade de sårbare tørrbergsamfunnene, og bidra til spredning av fremmede arter, og bør ikke forekomme på lokaliteten. Bekjempelse av hagefredløs og andre hageplanter er nødvendig for å hindre at disse tar over for den opprinnelige vegetasjonen.

I vinter har det vært bedre preparerte skiløyper enn brøyting av turvei. Spesielt fra Østensjøbroen og sørover har det vært ekstra fine spor. Turveien har ikke vært prioritert, bare tråkket til. Rundt vannet ellers har det vært brøytet, men ikke like raskt etter snofall som tidligere år.

NY ENTREPRENØR I MILJØPARKEN

Leif-Dan Birkemoe

Friluftsetaten har fra 2010 inngått kontrakt med ISS Landscaping om drift av friområdene ved Østensjøvannet. Firmaet skal skjotte gressarealer, urter, busker og trær. Det betyr at de forskjellige typer gressarealer, enten det er naturmark, plen eller gressbakke skal klippes etter en bestemt plan. ISS Landscaping skal også drive rydding av avfall og tømme avfallsbeholdere som til enhver tid skal kunne brukes. Videre inngår renhold av gang- og kjøreareal og ettersyn av lekeplass. Apropos renhold og avfallsdunker. Sothøna har i vinter observert overfylte søppeldunker langs turveien i området ved Rustadfeltet, men det skal skyldes fjerning av enkelte dunker som gir desto større press på de som er igjen. Det er særlig sorte plastposer med hundedritt det er snakk om.

Vinterdrift

Vinterdriften, brøyting og strøing, er nedprioritert i forhold til tidligere kontrakt, noe som var tydelig i vinter, spesielt for turveiene rundt Østensjøvannet. Litt kritikk har det vært i vinter fra folk som ønsket å kunne gå på ski i preparerte løyper over jordene på Abildsø gård med forbindelse til dobbeltsporet fra Østensjøbroen til Marka. Men en slik løype må nok planlegges allerede på sommeren. Så plutselig på en av de første dagene i mars kjørte Friluftsetaten opp en rundløype på jordene uten å spørre eller informere Abildsø gård. Det fortelles at elever fra Manglerud skole nesten umiddelbart tok dobbeltsporet i bruk. Vi er selvfølgelig positive til å se så mye flott skiaktivitet, men vil at det skal avklares med oss først. Blant annet har vi synspunkter på hvor løypene legges, var reaksjonen til Asgeir Føyen på Abildsø gård.

Ikke forveksles med Forvaltningsplanen

Kontrakten med ISS Landscaping må ikke forveksles med Forvaltning- og skjøtselsplanen som ble lansert for noen år siden. Den tar sikte på langsiktig utvikling av miljøparken, mens kontrakten som nå er inngått dreier seg om ordinær drift- og skjøtsel som Friluftsetaten er ansvarlig for.

Abildsø gård ønsket å ha et ord med i laget om hvor på jordene skisporet skulle prepareres. Det forstår vi godt nå i snosmeltingen. Når det er sådd hvete på høsten blir det lett ujevn snosmelting, uønsket avrenning og diverse søppel som kommer frem.

ETERJORDET PARSELLHAGER

Leif-Dan Birkemoe

Friluftsetaten har i år fornyet leiekontrakten med Eterjordet Parsellhagelag til utgangen av 2014. Området utgjør en del av Miljøparken på drøyt 5 mål. Parsellhagen ligger sørøst for parkeringsplassen ved Østensjøvannet, rett nedenfor Eterfabrikken. Det er Oslo kommune som er grunneier av gnr 163, bnr. 105, og Friluftsetaten har forvaltningsansvaret. Parsellhagelaget ble etablert i 1980 og området er delt opp i 88 parseller. Størrelsen på parsellene er ca. 50 m². Ifølge hjemmesiden til laget har de en leiebetingelse for parsellbrukerne som tilsier at dersom dyrking ikke er påbegynt innen 20. mai vil parsellen automatisk gå tilbake til parsellhagelaget.

I mars lå snoen tung på Eterjordet, men i mai skal våronna være påbegynt.

ENEBAKKVEIEN 230

Leif-Dan Birkemoe

Det gule trehuset i Enebakkveien 230 helt inntil jordene til Abildsø gård og Miljøparken brant dramatisk ned i 2004. Etter den tid har huset stått som en stygg skamlepp i distriktet inntil det ble revet i januar 2010. Da rivningen var gjennomført ble det plutselig god sikt mot gården. Nå skal det bygges boliger og familiene som flytter inn vil kunne glede seg over fin nærutsikt til Miljøparken og Abildsø gård på toppen av kollen.

Det gule huset i Enebakkveien 230 er revet. Dermed ble det god sikt til Abildsø gård og Miljøparken.

SVART RØYK FRA SKORSTEIN

Leif-Dan Birkemoe

På "Minnadagen" 14. mars ble blikket rettet mot svart røyk som steg opp i retning Bogerud. Hva var årsaken til at det plutselig kunne velte opp så store mengder svart røyk? En undersøkelse dagen etter ga følgende svar på utslippet: Røyken stammet fra Bogerud Varmesentral AS ved Bogerud T-banestasjon. Denne eies av fire borettslag i området og driftes av Bio Varme AS. Det fyres normalt med trebriketter, men det har vært leveringsproblemer slik at de tidvis har måttet benytte pellets. Ved overgangen hender det at de får utslipp av den typen som ble observert.

Unektelig litt foruroligende da svart røykt la seg over Bogerud.

FOSSEKALL I GRANHEKKVEIEN

Audun Brekke Skrindo

I den strenge vinteren 2009-2010 var det lange perioder med skikkelig sprengkulde. Selv da var vår vinterbadende nasjonalfugl på plass. Når alle andre bekker frøs til, holdt Østensjøbekken seg åpen. Fossekallen finner insekter som den får tak i på bekkebunnen ved Å veksle mellom aktiv svømming og gange på bunnen. Den svært vannavstøtende drakten gjør at fossekallen flyter som en kork oppå vannet. Denne krabaten kunne folk se rett som det var på vei til og fra jobb og skole hver dag i en lengre periode denne vinteren. Nå håper vi bare at han eller hun klarte seg gjennom hele vinteren og nå leter etter god reirplass.

Fossekallen i Granhekkveien

NY NETTPORTAL – HISTORISKE OSLO-BILDER PÅ ETT STED

Oslo kommune stilte tungt ved åpningen av nettportalen oslobilder.no 3. mars.

Leif-Dan Birkemoe

Per Ditlev-Simonsen, styreleder ved Oslo Museum og Gro Balas, direktør i Kulturetaten snakket sammen om Oslo-bilder, mens selve åpningen ble foretatt av kulturbyråd Torger Ødegaard. Kulturetaten, Byarkivet og Oslo Museum står bak nettportalen for historiske fotografier og andre bilder fra Oslo. Åpningen fant sted i Oslo Museums avd. Interkulturelt Museum, (Gamle Grønland Politistasjon), Tøyenbekken 5, onsdag 3. mars.

Stolte innledere

Gro Balas la ikke skjul på at hun var stolt av byen og at det som nå skjer er svært viktig. Bilder er kilde til kunnskap og vekker minner, var hennes klare budskap. Per Ditlev-Simonsen mente at dette er begynnelsen på et heftig samarbeid mellom Oslo Museum og Byarkivet. Oslobildene er i dag kun i starten – det er mye mer igjen. –Det er mange historisk bevisste mennesker i byen som bruker foto for å illustrere hva som skjer, var hans utsagn om at dette ville fenge.

Kulturbyråden på leting

Torger Ødegaard så det klart at alle nå kunne dukke ned i nabolaget på leting etter sitt sted. Byen vokser raskere enn på 100 år og den skal vokse videre, påstås det, også de neste 15 år. De som er oppvokst her og de som er tilflyttet vil kunne følge utviklingen. –Derfor er det viktig å forvalte kulturarven og gjøre den tilgjengelig – noe dette skritt inn i den digitale verden er en del av, uttalte byråden. Oslo Museum har 1 million bilder i sitt arkiv, Byarkivet har ½ million. Av denne basen på 1,5 millioner er 50.000 nå tilgjengelig på ett sted og byråden erklærte dermed nettstedet oslobilder.no for åpnet.

Kulturbyråd Torger Ødegaard åpnet nettportalen oslobilder.no.

Det er fort å bli hekta!

Beate Muri – med tema "Lokalhistorien sett gjennom oslobilder" stilte mange spørsmål om det å kjenne seg igjen i bybildet. Som forfatter av flere lokalhistoriske bøker med basis i bilder fra Oslo sa hun det slik: "Vær forsiktig, det er fort gjort å bli hekta!" En uttalelse samtlige aktører under åpningen røpet i sin innstilling til oslobilder.no.

Byarkivet og Oslo Museum

Lars Rogstad, fotoarkivar ved Oslo byarkiv – snakket om "Kommunen som fotograf" og gjennomgikk byarkivets begrunnelse for å samle bilder. Vegard Skuseth, fotoarkivar ved Oslo Museum – tok for seg "Viktige oslosamlinger og -fotografer" og fortalte at det var mange som donerte sine samlinger til museet, både av private og profesjonelle fotografer. Store oppgaver ligger foran med å systematisere og digitalisere.

Søk etter "Østensjøvannet"

Søker vi på "Østensjøvannet" på oslobilder.no får vi 31 treff, "Oppsal" 48 treff, "Bøler" 99 treff etc. Disse treff vil gradvis bli flere. Men Østensjø lokalhistoriske bilder byr på langt flere fra Østensjøområdet. Det som er intensjonen er at i løpet av året vil også bildebaserne som er tilknyttet Deichmanske biblioteks bli en del av helheten, mente fotoarkivar ved Oslo byarkiv Lars Rogstad, da vi snakket med han om fremtidige samsøk.

Fra venstre Gro Balas, direktør i Kulturetaten og Per Ditlev-Simonsen, styreleder ved Oslo Museum snakket sammen om Oslo-bilder.

KARNAPPMANNEN

— OG ANDRE VIDERVERDIGHETER FRA VÅR NÆRE HISTORIE: DEL 15 —

Av Erik Henning Edvardsen

Det var eldstegutten, Gustaf Adolf Gustafson, som skulle overta gården på odel etter foreldrene. I 1904 gjorde han seg ferdig med studiene ved Sem Landbrugsskole, og dro til Amerika for å videreutdanne seg som landbruksingeniør. Da han kom tilbake til Abildsø ordnet han det slik at gården i 1911 ble knyttet til Nøklevannsledningen og fikk innlagt vann i hovedhuset. Dernest gikk han i 1912 i gang med å oppføre en diger låve, bygget etter amerikanske prinsipper.

Fra hovedhuset på Abildsø, ca. 1900: I bakre rekke f.v.: salmaker Georg Monrad Enbom (f. 1867), med verksted i Oslogate, skuespiller og barytonsanger Erling Drangsholt (1885-1950), Dagmar Gustafson, tollkontrollør Ludvig Wilhelm Enbom (f. 1862), Maren Cathinka Enbom (f. 1881) og Gustaf Gustafson. Sittende i forgrunnen: skuespillerens mor, fru Anna Drangsholt (f. 1859), fru Margarethe Gustafson og fru Zappfe. Utlånt av Jon Markussen.

Modellen som ble bonde på Abildsø

Som nevnt ble Gustaf Gustafson gift med Sigrid Holtan. Hun kom fra Åsgårdstrand og var datter av en baker¹. I årene etter at hun ble konfirmert, og frem til hun trådte inn i ektestanden, arbeidet hun som butikkjomfru i Kristiania. Hjemme i Åsgårdstrand hadde hun stått modell for Edvard Munch, da han i 1899 malte sine første utkast til "Pikene på broen"². Dette var et motiv kunstmaleren utferdiget en rekke varianter av i perioden 1899 til 1906. Han benyttet både tre, fire og en hel gruppe kvinner plassert på gangbrua, som ledet ut til stedet dampskibsbrygge³. Et av de tidligste oljemaleriene, med løselig datert 1899-1900, gikk den 7. mai 2008 på auksjon hos Sotheby's i New York for hele 27,5 millioner dollar + salær (eller cirka 158 millioner kroner⁴). Kunstmaleren og hans modeller skulle bare visst hva de skapte!

Svekket av alder og mange års slit var ikke Carl Gustafson seg lenger i stand til å drive det tunge gårdsarbeidet. Når han i tillegg så hvilken arbeidslyst og dyktighet neste generasjon la for dagen kunne han rolig trekke seg tilbake. Alt i 1914 lot han Gustaf og Sigrid Gustafson få overta det fulle ansvar for gårdsdriften. Den

formelle overdragelsen skjedde imidlertid først etter farens død. Det var 14. februar 1922 at Gustaf mottok skjøte på gården med tilliggende herligheter fra sin mor, Margarethe Gustafson. Papirene ble tinglyst 24. februar 1922, og verdien var satt til 70.000 kroner⁵. I 1925 fikk Aker kommunestyre approbert en reguleringsplan for Abildsø gård, hvor det ble besluttet at gården med omkringliggende arealer, eller hageanlegg, for fremtiden ikke skulle bebygges (se nedenfor). Likevel lå det ikke så godt til rette for lønningssvarende gårdsdrift. Det var økonomiske nedgangstider, og virksomheten gikk med tap. Men som Gustaf var i ferd med å resignere og å gi opp grep Sigrid fatt i problemene. Det hadde jo tidligere vist seg at Abildsø fostret handlekraftige kvinner, ektefødte døtre av sagakvinnene som regjerte husholdet med fast hånd og nøkkelen i beltet. Det lyktes Sigrid å få refinansiert gårdsdriften. 43 år gammel var det hun som i 1926 overtok styringen og det fulle ansvaret. Planen lyktes og gårdsdriften kom på fote igjen ved at virksomheten i hovedsak ble lagt om til høyproduksjon. De beholdt ikke mer av kyr, hester, griser og høns, enn det som etter hvert fikk plass i den nye stallbygningen med fjøs og grisehus av 1938, som fortsatt står.

Litografen P.W. Johannsen som leietaker

Trolig for å få økonomien på fote igjen leide Gustafsons ut de stasligste værelsene i hovedhuset til den fremgangsrrike, tysk-fødte litografen Peter Wilhelm Johannsen og hans familie. Han var født i Hannover 26. august 1870, og startet sitt yrkesaktive liv som grovsmed, men da han pådro seg en skade i høyre arm gikk han ved 18 års alder over til å lære litografikunsten i Bremen. Fra 1897 arbeidet han som litograf i Ålborg, hvor han fra 1901 fikk hånd om de spektakulære reklameplakatene for Carlsberg. Disse ble trykt i farger, og Johannsen så en mulighet for å videreutvikle sin fagkompetanse gjennom å melde seg som elev

Nyttårskort fra familien P.W. Johannsen datert desember 1932. På det ovale bildet til høyre skimtes den gamle låven ved enden av alleen. Utlånt av Irene Muriboe Larsen.

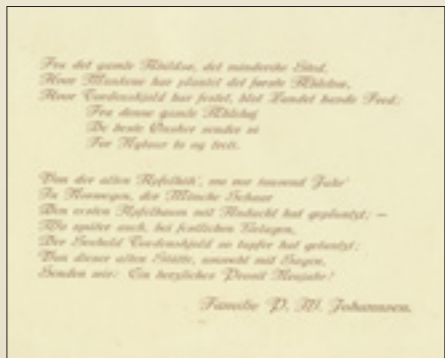

av naturalisten Lauritz Tuxen ved Peder Severin Krøyers malerskole. I 1909 kom han til Norge og fortsatte utdannelsen ved Kunst- og håndverkskolen i Kristiania. Her etablerte han også et velrenommert litografisk atelier, hvor spesialiteten var fargetrykk i store formater.

Hjemme i Åsgårdstrand hadde Sigrid Holtan, som senere ble gift med Gustaf Gustafson, stått modell for Edvard Munch, da han i 1899 malte sine første utkast til "Pikene paa Broen". Karikatur ved Steffen Kvernland.

P.W. Johannsen sjonglerte med opptil 20 kalksteiner for å få frem hele fargepalettens nyanser, og nøt også kunsthistorikernes anerkjennelse for sine gjengivelser av malernes mesterverker. Det er ikke kjent hvordan Johannsen kom til å leie seg inn på Abildsø. Riktignok arbeidet han for Edvard Munch, men vi har ingen opplysninger om at det eksisterte noen kontakt mellom kunstmaleren og hans modell fra "Pikene paa Broen". Johannsen og hans familie bodde på Abildsø til de i 1935 flyttet tilbake til Danmark og bosatte seg i København⁶.

Dette er hva familien P.W. Johannsen hilste med i sitt nyttårskort datert desember 1932. Utlånt av Irene Muriboe Larsen.

Skole og kommunal politikk

Sigrid Gustafson var nå også blitt en markant skikkelse innenfor Østre Akers offentlige liv. Hun var en drivende kraft i tilsynsutvalget for Abildsø skole, og medlem både av Akers herredsstyre og av Akers skolestyre. Hun satt i forstanderskapet for Nordstrand Høyere skole, og var fra 1921 og i flere tiår videre kretsleder ved Abildsø skole. Trolig hadde hun dessuten en veiledende hånd med i laget da skolehagen (sammen med skolehagen på Bekkelaget), i 1925 ble "tildelt kommunens diplom for utmerket samling av havevekster ved havebruksutstillingen på Bekkelagshøgda."⁷

Abildsø skole besto den gang av en toetasjes bygning med fire klasseværelser, og en spesialordning med sløydsal og skolekjøkken på loftet, men kapasiteten var sprengt. Abildsø mottok nemlig elever fra så langt borte som Oppsal og Klemetsrud. Uten at finansieringen var på plass ble det våren 1932 satt i gang nødvendige ombyggsarbeider for å utvide kapasiteten. Sigrid Gustafson jobbet utrettelig for å få kommunen til å bidra med en større sum, og først utpå høsten ble det bevilget 275.000 kroner til byggearbeidene. Det ble snart kjent i området tildelingen av midlene for en stor del skyldtes Sigrid Gustafson⁸. Hun satt nemlig i styret for Aker Høyre, og representerte partiet i kommunestyret. Gjennom åtte år fungerte hun også som Høyres vararepresentant på Stortinget. Da den nye skolebygningen sto ferdig sommeren 1933 hadde den fått fire nye klasserom, kontor, eget læreværelse og materialrom.

I 1937 oppsto det en viss dramatik i hovedhuset på Abildsø gård, med brann i et værelse i andre etasje. Heldigvis ble ilden slukket før den rakk å spre seg, og skadene lot seg straks utbedre⁹. Året etter – i 1938 – ble det bygget ny stallbygning,¹⁰ men så kom verdenskrigen med sterk tilstedeværelse av tyske tropper, som delvis overtok Abildsø gård. Eldstesønnen, Stein Abildsø, som i likhet med sine søstre hadde tatt navn etter gården, ble motstandsmann. Som jagerflyger var han stasjonert ved en base på Island, hvorfra han hjalp til med å eskortere allierte skipskonvoier over Atlanteren.

Tomtespekulasjoner og samferdsel

A/S Akersbanerne ble stiftet i 1917, og myndighetene kastet blikket på Abildsø som de kunne være et ideelt sted for utparsellering og boligbygging. Eiendomsbesitterne ble utsatt for en rekke private spekulanter. Et selskap som kalte seg A/S Ekeberg Haveby kjøpte opp større områder, og uten å gjøre et slag for opparbeiding av vei, vann, kloakk eller elektrisitet i området, stykket de opp tomtearealene og solgte dem videre med voldsom fortjeneste. Til sist måtte Aker kommune trå til med strengere reguleringer for å få ordnet opp i forholdene. Den ovennevnte reguleringsplanen som kommunestyret vedtok for å bevare åkrene til Abildsø gård, var også ment å skulle hindre ivrige

Søsknene Aslaug, Gustaf og Dagmar Gustafson. Utlånt av Jon Markussen.

utbyggere. Det viste seg nemlig mye mer lønnsomt å stykke opp jordarealene til tomter og selge dem til boligbygging enn å dyrke jorda. Åseterretten førte til at den som fikk arve gården ble sittende med store, uforløste verdier, som søsknene heller ikke fikk del i. En mulighet var da å selge unna deler av eiendommen, noe som også ble den foretrukne løsningen for mange gårdeiere i Østre Aker.

I 1921 ble konsesjonssøknaden for bygging av Østensjøbanen innvilget. Da traseen frem til Oppsal åpnet fem år senere, i 1926, steg etterspørselen etter tomter voldsomt langs banestrekningen. Dermed kom det på 1920-tallet også opp en rekke alternative forslag om trikkspor til Abildsø. En av dem gikk ut på å legge dobbeltspor fra Østensjøbanen ved Høyenhall med egen "linje" til Abildsø og

Julehilsen 1939 fra litograf Peter Wilhelm Johannsen og hans tredje hustru, Olga Marie f. Sæbo. Merk den speilvendte teksten nederst. Den er trolig ment som en yrkesmessig vittighet ettersom litografen alltid måtte gravere navnet sitt baklengs på trykkplaten for å få det i korrekt leseretning ved publisering. Det har selvfølgelig ikke ingen forglemmelse, da hilsenen på norsk og tysk står trykt riktig vei. Utlånt av Irene Muriboe Larsen.

Ekebergbanen med sidelinje over Ekebergplatået.¹¹ Med andre ord ikke så langt fra det som senere ble realisert som Lambertseterbanen.

I 1934 fikk A/S Ekebergbanen konsesjon på å bygge og drifte "en linje i forlengelse av den nuværende sidelinje til Simensbråten sydover gjennom Abildsøskogen og Lambertsæter til Nordstrandveien ..."¹² Planen forutsatte at banen ble lagt langs østsiden av Brannfjell, dersom det da ikke skulle vise seg å komme i konflikt med tanken om å anlegge en lufthavn oppe på Ekebergsletta. Slik vi nå vet ble det verken flyplass på Ekeberg eller skinnelegging gjennom Abildsøskogen, eller mellom Simensbråten og Lambertseter. Planene var nok i overkant ambisiøse, og i 1937 var trikketraseene både til Abildsø, Bygdøy og Fornebu blitt fjernet fra tegnebrettet. Østensjøbanen var opprinnelig planlagt med endestasjon like syd for Nøklevann, mens Ekebergbanen skulle forlenges ut mot Ingierstrand, med Lambertseterlinjen som sidespor frem til Klemetsrud. Likeledes var det planlagt tunnel for de vestlige forstadsbaner fra Nationaltheatret til Stortorget, hvor de skulle korrespondere med trikkeløypene for Østensjøbanen og Ekebergbanen.

I 1958 ble Bøler snuplass for Østensjøbanen, og endestasjon lagt til Skullerud med T-banen i 1966, med senere

forlengelse til Mortensrud. For Lambertseterbanens vedkommende ble det etter hvert endestasjon på Bergkrystallen. Tunnellen gjennom sentrum er også blitt virkelighet, men ikke for Ekebergbanen, som fremdeles snor seg gjennom bygatene fra Majorstuen over Briskeby og ender i trikkeløypa på Ljabru. Entusiasmen for trikk og bane har vært varierende, men privatbilismen i Oslo sentrum er ikke lenger noe tema, og flere andre traseer er anlagt. Det er lenge

Fest på Abildsø gård ca. 1930, med familiene Gustafsons og Johannsens og gjester. I det muntre selskap ser vi på gulvet fra venstre Hanni Johannsen (datter), P.W. Johannsen (under bordet) og Gerd Johannsen (stedatter). Sittende i sofaen fra venstre: søstrene Aslaug og Dagmar Gustafson med en ukjent venninne mellom seg, Elfrida Muriboe, Clara Hagen, fru Olga Marie Johannsen, Margit Muribo, Dagmar Nasset, Sigrid Kristiansen og Sigrid Gustafson. Stående fra venstre: Gunnar Wesche, Lisbeth Johannsen (datter), fru Skjæraasen (poståpner på Bekkelagshøgda), Gyda Hagen, Hjørdis Wesche og Gustaf Adolf Gustafson. Utlånt av Irene Muriboe Larsen.

siden Johan Borgen protesterte mot bedre trafikkavvikling i Oslo, og sammenliknet planene om riving av Kirkeristen som omkranser Domkirken, med det uanstendige i å rive skjortet av en ærverdig, gammel dame. Bare fremtidens behov for kollektivtrafikk vil vise hvor mange av A/S Akersbanernes idéskisser som kommer til utførelse.

Aker blir del av Stor-Oslo

Fra 1. januar 1948 ble Aker innlemmet i Oslo. Under den landsomfattende byggeaktiviteten som kjennetegnet etterkrigstiden kom oppførelsen av nye drabantbyer for alvor på den politiske dagsorden. Sterkere urbanisering førte til økende boligbehov i hovedstadens forsteder, samtidig som nye krav til boligstandarden gjorde seg gjeldende. Myndighetene ønsket å skaffe bedre boliger til familier som bodde trangt og under dårlige sanitære forhold i de østlige forstedene. Byggeårene etter andre verdenskrig var preget av enorm befolkningsvekst og stor tilflytning til Oslo og omegn. Mange boliglag og privatpersoner meldte sin interesse for å få kjøpt grunn av gårdene i Østre Aker, og jordarealene ble i stor stil stykket ut til tomter. Først var det fjellknauser, skogholt og skråninger i utmarka som ble solgt unna, men etter hvert skjedde inngrepene også på dyrket mark. På Abildsø gård hvor de fortsatt ønsket å satse på jordbruk, motsatte de seg salg av åkerlappene, men måtte godta

ekspropriasjon av 240 mål like nord for hovedbølet. Om det ikke tidligere hadde vært mye drahjelp å få fra myndighetene, så følte gårdsfolket seg aktivt motarbeidet av kommunen. Sigrid og Gustaf Gustafsen tok seg svært nær av behandlingen, etter som de hadde ofret mye tid og krefter på å nedbetale gjeld og få gårdsdriften til å bli lønnsom igjen. Nå tapte de all motivasjon til å fortsette.

Gjennom flere utparselleringer krympet eiendommen, som i Wetlesens velmaktsdager hadde talt hele 1600 mål innmark, og strakte seg helt fra Bekkelaget til Skullerud. I løpet av 1940-tallet var innmarka blitt redusert med tre-fjerdedeler, til 400 mål.¹³ I dag er det ikke mer enn 130 mål igjen, og jordveien blir forpaktet bort. Når området kun har småhusbebyggelse, villaer og rekkehus skyldes dette at Gustafsons ikke ønsket å se gårdsanlegget inneklemt mellom blokkbebyggelse. De satte et tak på at det ikke skulle oppføres høyere hus enn i to etasjer. Dermed ligger fremdeles Abildsø gård fritt til på høyden med en viktig del av det gamle kulturlandskapet bevart. Mens drabantbyene ble befolket av industriarbeidere, mennesker i service-næringene og småkårsfolk, førte boligstandarden på Abildsø til at befolkningen var sammensatt av funksjonærer, håndverkere og litt bedrestilte arbeidere. På Bekkelaget, Nordstrand og Ljan, hvor folk bodde rommeligere, var det derimot overvekt av funksjonærer og selvstendig næringsdrivende.

Sigrid Gustafson viste seg altså å være en verdig arvtaker i tradisjonen etter Minna Wetlesen, damen som blåste sparepolitikeren Søren Jaabæk en lang marsj, da han etter å ha stemt mot søknaden om å starte husmorskole i 1864, forklarte henne at: “De fører en glimrende Pen Frue, men Tiden er ikke inde til at gjøre noget for Kvinden her i Norge”. Hva var det å vente på? Ville ikke samfunnet være med på notene fikk en ta skjeen i egen hånd og utrette noe selv. Slikt tenkte nok begge de stolte fruene til Abildsø.

Takk til Irene Muribøe Larsen og Jon Markussen for lån av fotografier og navn på avbildede personer, og til Leif-Dan Birkemoe for utrettelig hjelp med å fremskaffe illustrasjoner og opplysninger av lokalhistorisk interesse både til denne og tidligere artikler i serien.

- Slutt -

Sothøna-redaksjonen vil takke Erik Henning Edvardsen for artikkelserien Karnappmannen i 15 deler – den siste i dette nummer. Første del stod i Sothøna nr. 20, høsten 2000. Vi kan derfor også markere at det er 10 år siden første del kom på trykk. I nesten hvert eneste nummer gjennom 10 år har Erik gledet oss med det han også har kalt viderverdigheter fra vår nære historie”. Artikkelsen er historien om og fra Abildsø gård gjennom snart 350 år, fra den første privatpersonen fikk skjøte på gården i 1663. Det er imponerende hva Erik har klart å finne frem av “viderverdigheter” – et arbeid til berikelse for Miljøparkens historie. Vi er Erik stor takk skyldig!

FOTNOTER:

- ①: Faren, Ingebret Iversen Holtan (f. 1846), drev bakeri for den lokale kjøpmann og reder, N.C. Nielsen (f. 1841), men ble tidlig enkemann, så svigermoren, Karen Hansen (f. 1835), bestyrte hjemmet i Stangs gate 26 i Åsgårdstrand, og hjalp ham med å ta seg av de fire barna under oppveksten.
- ②: Reidar Brevik: Familien Gustafson på Abildsø gård – riss av en slektshistorie. *Sothøna* nr. 10 - mai 1995, s. 21.
- ③: Gangbrua med de høye pælene og rekkverket på begge sider ble bygget i 1894, men ble revet allerede etter ti år, i 1904. Dagens kaianlegg er imidlertid oppført på nøyaktig samme sted foran Kiøsteruds ville, som også vises på Munchs maleri. Se <http://borreminne.hive.no/aargangene/1992/10-aasgaardstrand.htm>
- ④: *Dagbladet* nr. 124. Torsdag 8. mai 2008, s. 1.
- ⑤: Riksarkivet R I 13 S. 7604a.
- ⑥: P.W. Johannsen var gift tre ganger. Han foretok også omfattende studiereiser gjennom Tyskland, Sveits, Østerrike og Polen, og døde 87 år gammel i 1957.
- ⑦: R. Johnsen: Havebruk. Aker 1837-1937. Kommunens styre og forvaltning gjennom hundre år. Bind V. Oslo 1947, s. 112.
- ⑧: *Aftenposten* nr. 120. Tirsdag 7. mars 1933, s. 5.
- ⑨: Arne Brække: Storgård i Aker. Abildsø gård. *St. Hallvard* nr. 1/1997, s. 55.
- ⑩: Våningshuset og drengestua ved siden av våningshuset, samt stallbygningen fra 1938, er i løpet av de senere år blitt restaurert og satt i stand, men av høylåven fra 1912 er det nå bare noen veltede og et par stående pilarer tilbake.
- ⑪: O. Juelsrud: Kommunikasjoner. Aker 1837-1937. Kommunens styre og forvaltning gjennom hundre år. Bind III. Oslo 1940, s. 144.
- ⑫: O. Juelsrud: Op.cit., s. 172.
- ⑬: Eva: 4000 år siden de første jordflekkene ble dyrket på Abildsø. *Nordstrands Blad* nr. 50. 30. desember 1944, s. 2.

ER MILJØPARKEN STOR NOK?

Tekst: Finn Arnt Gulbrandsen. Foto: Leif-Dan Birkemoe

I 1992 vernet kongen i statsråd Østensjøvannet med våtmark som naturreservat. Samtidig ba Miljøverndepartementet Fylkesmannen (FM) starte en prosess som skulle ta vare på dette verdifulle området for kommende generasjoner. Denne føringen ble også sendt ut som en pressemelding. I et møte mellom Oslo kommune og FM ble man enige om at det var mest praktisk at kommunen ledet dette arbeidet. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med Plan- og bygningsetaten som ansvarlig for prosessen. Dette løpet endte med at reguleringsplanen for Østensjøområdet miljøpark ble vedtatt av et enstemmig bystyre i 2002.

Hva har skjedd siden, og hva vil skje?

En rekke inngrep i grensen av og i miljøparken setter verdiene i miljøparken på prøve. ØVV har vist stor forståelse for idrettens behov, og foreningen har forhandlet seg fram til akseptable avbøtende tiltak (eks. kunstgressbanen nord for Bogerudmyra kontra åpning av Langerudbekken). Kunstgressbanen på Abildsø er heller ikke positiv sett gjennom biologiske briller. Grøntarealer som tilsynelatende er verdiløse i biologisk sammenheng, blir borte og erstattes av kunstgress. En viktig rasteplass for piplerker og erler har blitt kraftig redusert. ØVV har likevel akseptert dette da det er avsatt arealer til avbøtende tiltak.

Hafslunds fjernvarmeledning er kjent fra pressen, og uten ØVV's innsats kunne resultatet blitt katastrofalt. Sykkelfeltet på østsiden av vannet vil også ta kvadratmeter av miljøparken. Oslos befolkning vil øke kraftig fram mot 2030. De stasjonsnære arealene rundt Oppsal og Bogerud T-banestasjon er utpekt som to viktige vekstområder i så måte. Det vil åpenbart bety større press på Østensjøområdet miljøpark.

Rødlista i Norge

Forenklet sagt er rødlista en liste over truede arter i Norge. Mange tror at det er bare fugler som er viktige ved Østensjøvannet. Sannheten er at området inneholder over 440 plante-

Tregangbru over Bølerbekken i syd ble bygget i 2009 som en utbedring av semen-trøret under turveien. Tidligere kom ikke vannet gjennom røret med den følge at jordmasser ble skyllet vekk og veien satt under vann, dvs. ufremkommelig for fotgjengere.

arter, ca. 2000 insekterarter, over 190 arter sopp og en rekke lavarter. En myldrende bunnfauna er også påvist (som vannet er mest kjent for internasjonalt). Vi vet at en rekke rødlistearter har forsvunnet fra Østensjøområdet.

Årsakene til nedgangen av rødlistearter er flere. Forurensning, utbygging rundt vannet, oppstyking av tidligere sammenhengende arealer og sterkt press fra en økende befolkning kan være noen av årsakene. Tidligere var det fri adgang for vilt og fugl til Østensjøområdet fra Østmarka via nabogårdenes jorder. Drabantbyene rundt har gjort at Østensjønaturen og kulturlandskapet har blitt en “øy”. “Øya” blir også utsatt for angrep innenfra. (se over). Flere arter krever en viss størrelse på området sitt for å klare seg. Inngrep innenfor øya kan derfor være svært skadelig for truede arter. Fortsatt finnes 130 – 150 rødlistearter i området, kanskje flere. Et høyt antall for et såpass lite område.

Arealstørrelse og natursammensetning er viktig for det biologiske mangfoldet.

Den amerikanske forskeren R.T.T. Forman fra Harvard universitet har påvist at artsmangfoldet er avhengig av størrelsen av et grøntområde. Det er påvist at artsmangfoldet øker inntil arealet er ca. 3 km². * Miljøparken er kun ca. 1,8 km² stor. Vårt område burde altså vært dobbelt så stort. Til sammenlikning er Nordre Øyeren naturreservat 35 ganger så stort.

Negativ retning

Østensjøveien og gangveier er altfor nær vannet slik at dyreliv forstyrres i unødig stor grad. Strandsoner slites ned på grunn av gåsebeiting. Mange folk oppholder seg i strandsonene og bidrar til stor slitasje. Dette gjøres først og fremst fordi man ikke forstår langtidsvirkningen av den harde bruken. Vi forbruker med andre ord området på bekostning av kommende generasjoner. Fremmede plantearter som fortrenger stedsegne arter har også vært et problem (behandlet tidligere i Sothøna). Her har ØVV gjort en stor innsats for å stanse spredningen av uønskede arter. Forurensningen av selve vannet er også en trussel. En bedring av vannkvaliteten de senere årene kan tyde på bedre betingelser for sjeldne vannplanter, men skjer bedringen fort nok? For høy

Etter at fjernvarmerøret var lagt i 2009 ble det bygget en gangbro fra parkeringsplassen i sør i retning Bogerudmyra. Hafslund bekostet prosjektet. Gangbroen gjør det mulig å komme tørrskodd fram over det våte partiet, spesielt i vårløsningen.

Kunstgressbaner er ikke positivt for miljøparken sett gjennom biologiske briller. Men det avbøtende tiltaket var åpning av Langerudbekken. Her Rustadfeltet fra 2007.

vannstand i hekketida er også en utfordring som må løses.

Positiv retning

Miljøparken er fra naturens side satt sammen av mange ulike naturtyper. Alle naturtypene er med på å legge grunnlaget for det store biologiske mangfoldet. Trær får lov til å bli gamle her. Gamle og døende trær huser svært mange ulike arter. Almedalen er et spesielt godt eksempel. Venneforeningen og Friluftsetaten har gjennom samarbeid satt i gang tiltak som har reversert en negativ utvikling (naturen fikk overta plenarealer, vadedammen ble anlagt, Langerudbekken ble åpnet og gjort om til rensepark, beiting, slått og fjerning av fremmede plantearter bidrar til å opprettholde en variert landskapssammensetning, rehabilitering av øyer og strandsoner, tregangbru i syd og klopper kanalisere trafikken, osv.). Artsmangfoldet er altså avhengig av både størrelse og sammensetning. Det store biologiske mangfoldet gjør turen i miljøparken til en opplevelse. Mange er klar over dette. Andre tenker kanskje ikke så mye på det, men reagerer først hvis en del av artsmangfoldet blir sterkt redusert. Vi må derfor være bevisst på å opprettholde området i best mulig stand. Det fortjener våre etterkommere.

Venneforeningen har i samarbeid med Friluftsetaten, Fylkesmannen og andre maktet å snu en negativ utvikling i Østensjøområdet miljøpark. Det er likevel helt nødvendig å unngå at arealene blir mindre, og skjøtselen må forsterkes i henhold til forvaltningsplanen. Da området er lite, må alle finne seg i restriksjoner slik at vi ikke forbruker miljøparken. Naturen må pleies. Klare bestemmelser vil bidra til at folk flest forstår dette. Bare slik kan vi unngå å forbruke området og opprettholde artsmangfoldet. Naturen henger sammen, derfor er det viktig at tilstøtende naturområder også bevares for ettertiden.

*Kilde: internett og "Økologiske arealprinsipper i Oslos byggesone" av Cand. Scient. Signe Nyhus.

Langerudbekken ble åpnet i 2005 som kompensasjon for kunstgressfeltet på Rustad.

Klopper kanalisere trafikken og hindrer slitasje. Her er Finn Tschudi i gang med å legge klopper høsten 2009 på vestsiden av vannet.

Sykkelfeltet på østsiden av vannet vil også ta kvadratmeter av miljøparken. Bildet er tatt i mars 2010 og viser at trærne langs Østensjøveien måtte hugges ned for å gi plass til sykkelstien. Pent er det heller ikke i anleggsfasen.

Tidligere var det fri adgang for villt og fugl til Østensjøområdet fra Østmarka via nabogårdens jorder. Fortsatt kan vi glede oss over grønne jorder, men adkomsten begrenses av bebyggelsen. Bildet er tatt fra Tallberget i 2007.

NY REVIDERT UTGAVE AV GYLDENDALS STORE FUGLEGUIDE

Tiden flyr og plutselig er naturbøkene utdatert. Sommeren 2004 fortalte vi i Sothøna om den første reviderte versjonen av Gyldendals store fugleguide som kom ut første gang rett før tusenårskiftet. Nå er det duket for en betydelig oppdatering og utvidelse av det som med rette kan kalles en av verden beste fuglebøker.

Tekst: Audun Brekke Skrindo

Helt siden jeg fikk den først boka i hånda har undertegnede ikke tvilt ett sekund på at forfattere og designere har kommet fram til et vinnerkonsept i utførelsen. Liten fontstørrelse må dessverre til for å presse formatet ned i lommer så store som bare feltklær kan vise til. Den andre utgaven (2004) av boka var beskjemmet med feiltrykk der fargestrykken var forskjøvet slik at illustrasjonene fremstod uskarpe. Velvillige naturøgfritid.no endte med å sende meg hele 5 forskjellige utgaver før vi i fellesskap fant fram til en versjon som var god nok. Boka som nettopp kom i hus var heldigvis sylskarp tvers gjennom. Noen har også lurt på hvorfor boken må inneholde så mange arter og ikke kan stoppe ved landets grenser. Biologene har imidlertid funnet fram til store naturgeografiske områder som utgjør en mer naturlig avgrensning enn landegrensene. Det er så mange fuglearter som kan finne veien til Norge, både reelt og på et mer teoretisk plan. Det oppdages nye arter nesten årlig, samtidig som klimaendringer vil kunne sette fart på denne utviklingen. Norge har tross alt opplevd nesten halvparten av bokas 900 arter (Det er tilfredstillende å vite at man har med boken som inneholder alle tenkelige og utenkelige sammenlignbare arter. Når du først er bitt av basillen etter å se flere arter trenger du heller ikke kjøpe noen annen bok før du tar turen langt ut av Europa.

Så over til nyhetene i denne utgaven. DNA-analyser av likheter i arvematerialet foregår kontinuerlig og setter tidligere kunnskap på prøve. I denne utgaven er ender og høns flyttet til starten av systematikken. Dykkere og lommer, som lenge var regnet som de eldste ordenene er flyttet bak hønsene. Dette er kunnskap som ikke utfordrer så mye. Men da er det viktigere å følge med på artssplittinger. Særlig innen måker og sangere har det skjedd store forandringer, der raser splittes opp til to helt adskilte arter. Alle forandringer fra de siste årene er oppdatert. De samme gruppene og flere andre har fått en bredere felles omtale. Uten å si noe negativt om tekstforfatterne så tror jeg den mest enestående egenskapen til denne boken er tegnerens evne til å gjengi fuglene i vinkler og positurer som du ofte opplever dem i felt, og det pekes på hvilke egenskaper som skiller artene fra hverandre. I tillegg her den nye utgaven enda flere illustrasjoner av fuglene i sitt rette miljø, som hjelper ytterligere på bestemmelsen av artene. Noen av disse hadde jeg med glede puttet på veggen som malerier dersom de var tilgjengelige.

Med denne utgaven befester Gyldendals store fugleguide sin posisjon som regionens desidert beste fuglebok. Østensjøvannet opplever nye arter hvert år, så dere trenger å ha denne i hylla for å følge med...

HAGEAVFALL

– UTDELING AV LØPESEDLER

For å minne om at det lakker mot den tiden at hagearbeidet igjen står for døren ble det i slutten av mars delt ut en løpeseddel til en del husstander som grenser opp mot Miljøparken: Bogerudveien, Bogerudlyngen, Ulsrudveien, Østensjøveien, Oppsalveien, Grønlibakken, Skappels vei og Granhekkveien. Meldingen, sammen med en orientering fra Friluftsetaten, er den samme som i fjor og har følgende ordlyd:

Forbudt å tømme hageavfall i miljøparken rundt Østensjøvannet

Kjære nabo til Østensjøvannet!

Friluftsetaten (FRI) og Østensjøvannets Venner (ØVV) har de siste årene samarbeidet om bekjempelse av fremmede plantearter rundt vannet. Disse plantene fortrenger de stedsegne norske artene og vil gjøre plantelivet i området mer ensartet. De fremmede artene stammer vesentlig fra hageavfall. Vi tror at tømming av hageavfall i nærmiljøet skyldes uvitenhet om farene. Som nabo til Østensjøvannet regner vi med at du vil bidra til å la plantelivet blomstre til glede for oss alle.

Forts. neste side...

..forts. fra forrige side

Sammen har ØVV og FRI bekjempet kjempebjørnekjeks som for noen år siden ble observert ved Vadedammen og ved parkeringsplassen. Park-slirekne vokste i en stor bestand vest for Vadedammen i nord. Kjempe-springfrø er luket bort. Østensjøvannets Venner har lagt ned flere hundre dugnadstimer på å bekjempe blant annet russekål og kanadagullris. Disse plantene finnes fortsatt i Miljøparken, men i betydelig mindre mengder enn før. Vi ønsker å opprettholde og videreutvikle et artsrikt område til kommende generasjoner.

Dersom du vil at dine barn skal kunne nyte det biologiske mangfoldet ved Østensjøvannet, ber vi deg følge Friluftsetatens henvisninger om levering av hageavfall til de aktuelle mottaksstedene, jf. vedlegg.

Det er forbudt å dumpe hageavfall i området, og vi tar det for gitt at du ikke vil gjøre deg til lovbryter.

Takk for at du hjelper oss med å ta være på den fine naturen rundt Østensjøvannet!

Vil du vite mer, se på www.ostensjovannet.no.

Vennlig hilsen Østensjøvannets Venner

MINNADAGEN

Leif-Dan Birkemoe

Mange turgåere på sørvestsiden av Østensjøvannet fikk seg nok en overraskelse da det ble servert gratis kaffe, te, kjeks, kaker og frukt som markering av Minne Wetlesens-dagen 14. mars. Det var 145 år siden Minna Wetlesen startet husholdningsskolen på Abildsø gård i 1865 og markeringen er blitt en årlig tradisjon. Liv Sommer Holmen hadde god sving på kaffekannen selv etter at mange kanner gikk tomme. Standen lå godt beskyttet i en utgravd snølomme – våren var fortsatt et stykke unna. Foreningens effekter og litt litterært stoff om Minna Wetlesen var på plass.

Se vårt store utvalg, sa Liv Sommer Holmen. Både små og store lot seg friste av godsakene. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

Liv Sommer Holmen hadde god sving på kaffekannen. Tove H. Andersen til venstre. Foto: Leif-Dan Birkemoe.

ALMEDALEN

– NYTT SNØDEPONI?

Leif-Dan Birkemoe

Høsten 2009 ble haugen med hageavfall ved Almedalen fjernet av Friluftsetaten. Et skilt ble satt opp som forbød dumping av hageavfall. Se Sothøna nr. 38, side 46. I vinter ble stedet plutselig benyttet som snødeponi. Store mengder snø, som kanskje i utgangspunktet var hvit og ren, ble blandet med rusk og rask. Verken pent eller hygienisk. Bildet viser situasjonen 26. mars med skitten snø iblandet avfall, denne gang neppe hageavfall, men likevel en forsøpling. Oppfordringen til å holde området ryddig er ikke overholdt. Snø som er deponert i slike mengder kan gjerne bli liggende til langt ut på våren og skjemme et område som var forutsatt å holdes i ryddig og pen stand. Friluftsetaten tok tak i saken og har trolig hatt en samtale med "forurenser".

Snø som er deponert i slike mengder kan gjerne bli liggende til langt ut på våren og skjemme et område.

Rykende varm kaffe, kunne Liv tilby. Foto: Solfrid Therese Nordbakk.

Et utvalg av litteraturen om Minna Wetlesen – selv hennes "husholdningsbok" kunne det tas en titt i. Foto: Solfrid Therese Nordbakk.

Østensjøvannet er rikt på bunndyr. En klasse har utetime for å samle bunndyr på glass for senere å bestemme artene.

BARN OG UNGES BRUK AV ØSTENSJØOMRÅDET I BIOLOGISK SAMMENHENG

Tekst: Finn A. Gulbrandsen. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Skoler og barnehager er storbrukere av Østensjøområdet. Her kan elevene nyte dette store utendørs klasserommet og få inn kunnskaper og holdninger til naturen fra orkesterplass. Biologisk institutt ved Universitetet i Oslo, Høgskolen i Oslo, Universitet for miljø og biovitenskap (Ås) benytter også området i undervisningen og en rekke studenter skriver oppgaver der de henter stoff fra Østensjøområdet. Det store biologiske mangfoldet har tjent som inspirasjon og motivasjon til utdanning, og en rekke forskere har fått tent sin interesse for biologi nettopp ved Østensjøvannet.

FORENINGSPRODUKTER TIL SALG

ØSTENSJØVANNETS VENNERS TERMOKRUS:

50,-

KOMMER MED LOKK OG HOLDER. KRANEN
KAN FESTES I BIL, BÅT OL. IDEELL
TIL TUBRUK. BESTILLES VIA
POST@OSTENSJOVANNET.NO (INGEN
UTKJØRING)

ØSTENSJØVANNETS VENNERS T-SKJORTE:

150,-

T-SKJORTE (KORTERM
KRAVE). 100% BOMULL.
STØRRELSE S, M & L. OBS:
STORE STØRRELSER, VELG
ET NR. MINDRE ENN VANLIG.

SOTHØNA

Østensjøvannets Venner takker våre annonsører som gjør det mulig å utgi Sothøna.

<p>Shell / 7-Eleven Ryen</p> <p>Enebakkvn. 135, 0680 Oslo Tlf: 22 19 17 26 NY VASKEMASKIN</p>	<p>BERGERSEN Bergersen Flis</p> <p><small>BERGERSEN FLIS</small></p> <p><small>Butikk/stilling Åpningstider: Man-Fre 09-18, Tor 9-19 og Lø 10-15 Enebakkveien 123, Pb.218 Manglerud, 0612 Oslo. Tlf: 22 30 49 00, Fax: 22 30 49 01</small></p>
<p>LAMBERTSETER UR & OPTIKK</p> <p><small>Byggesaker Briller - Kontaktlinser</small></p> <p>Tlf: 22 28 02 41</p>	<p></p> <p>Soløksamat Tlf: 22 67 64 90</p>
<p></p> <p>AUTOTEAM TRAFIKKSKOLE</p> <p>Manglerud Senter Tlf: 22 28 34 07 / 920 89 989</p>	<p></p> <p>MATHUSET Jacobs PÅ HOLTET</p> <p>Tlf: 22 28 58 58 FAX 22 28 58 68</p>
<p></p> <p>GLASS HEMTER OG BRINGER</p> <p>Manglerud Senter Palerie 2 Tlf: 22 66 25</p>	<p>MENY MANGLERUD</p> <p>MANGLERUD SENTER</p> <p>Åpningstider Man. - Fre. kl. 9-19 Lørdag kl. 9-18</p> <p>Tlf: 22 78 77 00 Fax: 22 78 77 01</p>
<p>Lokalavisene Oslo AS</p> <p>grasrot butikk.no</p>	

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

ØSTENSJØVANNETS VENNER TAKKER VÅRE ANNONSØRER SOM GJØR DET MULIG Å UTGI SOTHØNA

Nytt bad!

22 76 15 70

Din lokale fagbedrift med lang erfaring.

Hos oss finner du kvalitetsbad!

Ring oss for tilbud, gode råd og veiledning.

Omfort Bryn AS
ROGER HAGEN
 Østensjøveien 60, Oslo

A/L OPPSAL SAMFUNNSHUS SELSKAPS- OG MØTELOKALER

I bydelens hjerte

Vetlandsvn. 99/101 - 0685 Oslo
Tlf. 23 12 65 40

Lyse og trivelige selskaps- møte- og konferanselokaler til leie på dag og kveld. Vi har lokalalternativer som kan dekke fra 10 til 150 personer.
www.oppsalsamfunnshus.no

<p>BERGERSEN vann og varme</p> <p>Ryenstubben 7, 0679 Oslo Tlf. 22 76 70 20 Fax.: 22 76 70 01 E-post: bjorn.bergersen@bergersenvv.no</p>	<p>DROGSETH Eliktenslager AS</p> <p>Verstevik Furulundvei 22 Tlf.: 22 32 32 50 www.drogseth.no</p>	<p>Life HELSEBODEN</p> <p>Oppsal Senter, Tlf. 22 27 67 40 Lambertseter Senter Tlf. 22 74 77 12</p>
<p>FURULUND AS Lambertseter - Cecilie Thoresens vei 5 a, 1183 Oslo</p> <p>Stort utvalg i glassmesterfarger og innramming Tlf.: 22 28 04 90 E-post: post@furulund.no - www.furulund.no</p>	<p>OBOS</p> <p>Som medlem har du alle fordelene Tlf.: 22 86 55 00</p>	
<p>BØLER BRILLESENTER & UR AS</p> <p>Ta en optisk synsprøve for briller og kontaktlinser Bøler Brillesenter & Ur AS Bøler senter, tlf. 22 26 22 68</p>	<p>Ingus biloppretting & lakking as Bilskadesenteret på Ryen</p> <p>Ryenveien 2-4 byg A, 0689 Oslo Tlf 23 06 05 00 - Fax. 23 06 05 01</p>	

HÅNDVERKSBYGG AS

Tømrermester og Entreprenørforretning
 Byggemelding/Prosjektering
MESTERHUS
 Høyenhallen 2, 0667 Oslo
 Tlf.: 23 12 71 70
www.handverksbygg.no

NYBYGG - TILBYGG REHABILITERING

GRASROT ANDELEN

Gjennom Norsk Tipping kan du være med og støtte Østensjøvannets Venner - uten at det koster deg et øre!

Er du registrert spiller hos Norsk Tipping kan du be om at Østensjøvannets Venner mottar 5% av alle beløp du spiller for. Be din kommisjonær hjelpe deg neste gang du spiller

Du kan også gå inn på våre hjemmesider (www.ostensjovannet.no) og skrive ut strekkoden til høyre. Den leverer du din kommisjonær (stedet du spiller) som ordner resten for deg. Dersom du allerede har registrert en annen mottaker av Grasrotandelen, er det fortsatt mulig å endre dette slik at Østensjøvannets Venner i fremtiden blir mottaker.

I samarbeid med Frivillighet Norge og Idrettsforbundet

NORSK TIPPING

ØSTENSJØVANNETS VENNER

Organisasjonsnummer: 903004446

32774383034446

Langtidsvirkende og effektiv ANTI-PERSPIRANT

STOP 24 virker hamnende på svettekjertlene og reduserer svetteutskillingen

Fås på apotek som roll-on, spray og krem

A/S Den norske Eterfabrikk, Bøler
 Tlf.: 22 76 28 00

JØLSTAD
 begravelsesbyrå

Abildso - Grorud senter
 Grefsen - Holtet - Kalbakken
 Smestad - St.Hanshaugen

22 79 77 00 (24 timer)
www.jolstad.no

B-blad

Ettersendes ikke ved vanlig adresseforandring, men returneres med opplysninger om riktig adresse.

Returadresse:

ØVV, Pb. 77 Oppsal, 0619 Oslo

Bølerbekken danner en flott foss rett øst for parkeringsplassen opp mot Eterveien. Bildet er tatt 4. april 2010. Foto: Leif-Dan Birkemo